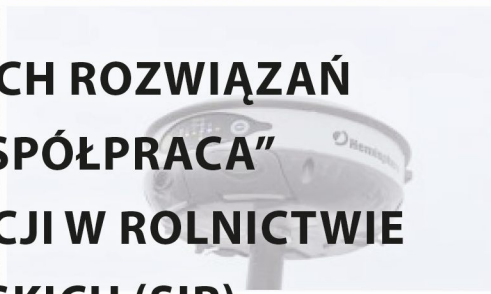

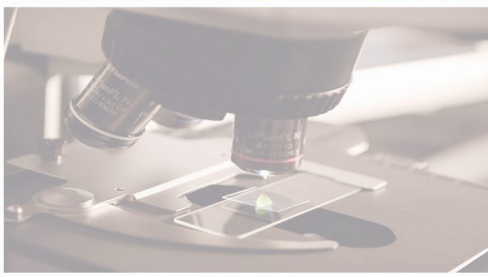

WSPIERANIE INNOWACYJNYCH ROZWIĄZAŃ POPRZEZ DZIAŁANIE „WSPÓŁPRACA" ORAZ SIEĆ NA RZECZ INNOWACJI W ROLNICTWIE I NA OBSZARACH WIEJSKICH (SIR)

SIEĆ NA RZECZ INNOWACJI W ROLNICTWIE I NA OBSZARACH WIEJSKICH

Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie"
Publikacja opracowana przez Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Warszawie
Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich" Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020
Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 - Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Wspieranie innowacyjnych rozwiązań poprzez działanie „Współpraca” oraz Sieć na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich (SIR)

Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie
05-840 Brwinów, Pszczelińska 99
tel. 22 729 66 34 do 38
e-mail: sekretariat@cdr.gov.pl
www.cdr.gov.pl

Autorzy:
Aleksander Bomberski
Janusz Dąbrowski
Zbigniew Dąbrowski
Ireneusz Drozdowski
Krzysztof Janiak
Iwona Obojska-Chomiczewska

Broszura opracowana w oparciu o stan prawny
obowiązujący w dniu 30.10.2018 r.

Wydawca:
Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Warszawie
Nakład: 10 000 egz.

Szanowni Państwo!

Oddaję w Państwa ręce broszurę informacyjną, dotyczącą możliwości realizacji innowacyjnych projektów w zakresie działania „Współpraca" wdrażanego w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020.

Działanie „Współpraca" zaplanowano z myślą o realizacji jednego z ważniejszych priorytetów, zarówno Unii Europejskiej, jak też Rządu, dotyczącego zwiększenia udziału rolników w dochodach ze sprzedaży produktów rolnych poprzez wprowadzanie innowacyjnych rozwiązań do praktyki rolniczej.

Wsparcie udzielane w ramach działania „Współpraca" ma za zadanie przyczyniać się do rozwoju gospodarstw rolnych poprzez opracowywanie i wprowadzanie do praktyki rolniczej innowacyjnych rozwiązań, wypracowanych dzięki współpracy rolników, przedsiębiorców, jednostek naukowo-badawczych i partnerów społecznych, doradztwa rolniczego lub władz lokalnych w ramach działalności Grup Operacyjnych na rzecz innowacji (EPI).

Dzięki wprowadzeniu nowych rozwiązań zwiększy się konkurencyjność polskiego rolnictwa.

Broszura zawiera najbardziej aktualne informacje, obejmujące najnowsze zmiany, wprowadzone w ramach działania „Współpraca" PROW 2014-2020 w wyniku szerokich konsultacji społecznych. Przedstawiono w niej również analizę wyników pierwszego, pilotażowego naboru wniosków o przyznanie pomocy w ramach tego działania, przeprowadzonego w 2017 roku. W wyniku konsultacji zaproponowano m.in. aby w ramach działania „Współpraca" można było uzyskać wsparcie na tworzenie lub rozwój krótkich łańcuchów dostaw żywności lub rynków lokalnych.

Stosowne zmiany zostały także dokonane w przepisach regulujących zasady udzielania wsparcia w ramach działania „Współpraca", zawartych w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 23 grudnia 2016 r. *w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej w ramach działania „Współpraca" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. z 2018 r. poz. 1226 oraz 1683).*

Mam nadzieję, że informacje i wyjaśnienia zawarte w broszurze zachęcą Państwa do realizacji innowacyjnych projektów, korzystając ze wsparcia w ramach działania „Współpraca" PROW 2014–2020.

Z poważaniem

Ryszard Zarudzki
Podsekretarz Stanu
w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Szanowni Państwo,

Wspieranie współpracy i innowacji w rolnictwie, produkcji żywności, leśnictwie i na obszarach wiejskich stanowi ważny składnik Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) na lata 2014-2020. Opisane w niniejszej publikacji zagadnienia dotyczą działania „Współpraca", Sieci na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich (SIR), a także zasad tworzenia i funkcjonowania Grup Operacyjnych EPI w wybranych krajach Unii Europejskiej.

Materiał stanowi kompendium wiedzy, przydatnej przy opracowywaniu i wdrażaniu innowacyjnych projektów do praktyki oraz aplikowaniu o środki pomocowe w ramach działania „Współpraca" PROW 2014 - 2020. Wdrażanie innowacji to proces wymagający od rolników i podmiotów działających na obszarach wiejskich nowych kompetencji, dodatkowej wiedzy i umiejętności oraz wzmocnienia powiązań z nauką i doradztwem. Zawarte w publikacji informacje uwzględniają aktualnie obowiązującą legislację oraz doświadczenia uzyskane w wyniku realizacji działań pilotażowych w 2017 roku. Działanie jest nowatorskie w skali europejskiej i dlatego też w części dotyczącej zasad i postępów wdrażania w pozostałych Państwach Unii Europejskiej podane zostały podstawowe informacje w celu pokazania skali i zakresu tego instrumentu, gdyż szczegółowe analizy i oceny nie są jeszcze możliwe do wykonania na obecnym etapie. Praktyczne wskazówki dla osób i jednostek zamierzających przygotowywać się do naboru wniosków o przyznanie pomocy w IV kwartale 2018 r., zawarte zostały w rozdziale 3. Nowatorskie pomysły wymagają wsparcia na każdym etapie realizacji, dlatego w materiałach znajdą Państwo także informacje, gdzie szukać pomocy, w tym także o brokerach zatrudnionych w Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie oraz w Wojewódzkich Ośrodkach Doradztwa Rolniczego, wspierających innowacyjne przedsięwzięcia.

Niniejsze opracowanie zostało przygotowane z myślą o wszystkich zainteresowanych korzystaniem ze wsparcia finansowego w ramach działania „Współpraca" objętego PROW na lata 2014-2020. Mam nadzieję, że zawarte informacje okażą się przydatne dla przedstawicieli jednostek naukowych, podmiotów świadczących usługi doradcze, rolników, przedsiębiorców i innych zainteresowanych tworzeniem Grup Operacyjnych EPI i chcących być ich liderami.

Bardzo dziękuję za pomoc w przygotowaniu materiału pracownikom Departamentu Rozwoju Obszarów Wiejskich Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz Departamentu Działań Delegowanych Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

Wszystkim Państwu życzę owocnej lektury, ciekawych inspiracji oraz sukcesów we wdrażaniu projektów.

Krzysztof Janiak

Zastępca Dyrektora
Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie

Rozdział 1
Ogólne informacje o działaniu „Współpraca" w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Czemu służy działanie „Współpraca"?

XXI wiek niesie wiele wyzwań dla współczesnego rolnictwa, które powinno opierać się na transferze wiedzy, dobrych praktykach oraz innowacyjnych rozwiązaniach. Rozwój nowoczesnego, nastawionego rynkowo, rolnictwa jest w interesie zarówno rolników, jak i konsumentów, zapewnia bowiem nie tylko wysokiej jakości żywność, ale również pozytywnie oddziałuje na środowisko naturalne.

Polscy rolnicy, poza tradycyjnymi źródłami finansowania, otrzymali możliwość korzystania ze wsparcia w ramach Wspólnej Polityki Rolnej (WPR). W Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) na lata 2014-2020 przewidziano dla rolnictwa i obszarów wiejskich 13,6 mld EURO. Środki finansowe kierowane są na różne obszary i dotyczą m.in. poprawy konkurencyjności gospodarstw, rozwoju przedsiębiorczości na terenach wiejskich czy też poprawy jakości życia na wsi. PROW 2014-2020 oferuje również wsparcie wdrażania innowacji. W ramach działania M16 „Współpraca" wspierane jest opracowywanie i wdrażanie innowacyjnych rozwiązań w rolnictwie, produkcji żywności i na obszarach wiejskich.

Dzięki działaniu „Współpraca" możliwe jest finansowe wsparcie aktywnego poszukiwania nowatorskich rozwiązań problemów identyfikowanych w produkcji rolnej, przy zaangażowaniu osób i podmiotów posiadających różnorodne doświadczenie oraz wiedzę w danym temacie. Realizacja działania przyczyni się do zwiększenia zastosowania innowacyjnych rozwiązań w polskim rolnictwie, produkcji żywności na obszarach wiejskich, a rezultaty poszczególnych projektów będą służyć szerokiej grupie odbiorców, a nie tylko pojedynczym podmiotom. Zaangażowanie naukowców w wypracowaniu praktycznych i nowatorskich rozwiązań, zidentyfikowanych problemów, wzmocni powiązanie sektora rolno-spożywczego z sektorem badawczo-rozwojowym i utrwali wielosektorowy model współpracy w zakresie transferu wiedzy i wdrażania innowacji.

Budżet dla całego działania na lata 2014-2020 wynosi 67 998 186 EURO.

Kto jest beneficjentem działania „Współpraca"?

Wsparcie przyznawane jest na działanie Grup Operacyjnych Europejskiego Partnerstwa na Rzecz Innowacji (EPI).

Zgodnie z Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. *w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW)* Grupy Operacyjne stanowią część Europejskiego partnerstwa innowacyjnego na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa EIP-AGRI. Tworzone są przez podmioty zaangażowane w poszukiwanie i wdrażanie nowych rozwiązań, z którymi boryka się praktyka sektora rolno-spożywczego.

Kto może tworzyć Grupę Operacyjną EPI?

Grupa Operacyjna musi składać się co najmniej z dwóch różnych podmiotów należących do następujących różnych kategorii:

- rolnicy,
- właściciele lasów,

- jednostki naukowe (w rozumieniu ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. *o zasadach finansowania nauki*) oraz uczelnie (w rozumieniu ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym*),
- przedsiębiorcy,
- podmioty świadczące usługi doradcze.

Podmioty uznane zostaną za różne, jeżeli nie są one powiązane ze sobą kapitałowo lub osobowo.

Przez powiązania osobowe lub kapitałowe rozumie się wzajemne powiązania, pomiędzy co najmniej dwoma dowolnymi podmiotami wchodzącymi w skład Grupy Operacyjnej lub osobami upoważnionymi do zaciągania zobowiązań w ich imieniu, polegające na:

- uczestniczeniu jako wspólnik w spółce cywilnej lub osobowej,
- posiadaniu co najmniej 10% udziałów lub akcji spółki kapitałowej,
- pełnieniu funkcji członka organu nadzorczego lub zarządzającego, prokurenta lub pełnomocnika.

Właściciel lasu, przedsiębiorca lub podmiot świadczący usługi doradcze, będący jednocześnie rolnikiem, musi wybrać jedną z kategorii w ramach której będzie realizował zadania.

W skład Grupy Operacyjnej (GO) mogą wejść inne podmioty niż te wymienione powyżej, o ile posiadają przypisane zadania związane z realizacją operacji (projektu).

Założeniem tworzenia i funkcjonowania Grup Operacyjnych jest zróżnicowanie podmiotów wchodzących w ich skład, poprzez uzasadniony udział oraz zaangażowanie w tworzenie i wdrażanie innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich.

Jak utworzyć Grupę Operacyjną?

Tworzenie Grupy Operacyjnej powinno rozpocząć się od zgłębienia problemu, którego rozwiązania poszukujemy, skupiając się przede wszystkim na identyfikacji podmiotów lub osób, których ten problem dotyczy oraz podmiotów lub osób mogących przyczynić się do opracowania rozwiązań wdrażanych w projekcie. Bardzo ważne jest wielopodmiotowe podejście do zagadnienia, które będzie gwarantowało szeroką wymianę wiedzy oraz doświadczeń w tym zakresie, a więc zaangażowanie zarówno przedstawicieli praktyki, jak i nauki oraz doradztwa.

Przy tworzeniu GO należy pamiętać, że powinna ona posiadać zdolność prawną lub w przypadku, gdy nie posiada zdolności prawnej, działać na podstawie umowy zawartej w formie pisemnej (np. umowa spółki cywilnej lub umowa konsorcjum).

W dokumencie powołującym Grupę należy zawrzeć co najmniej postanowienia dotyczące:

- nazwy i składu GO,
- formy organizacyjnej GO,
- celu utworzenia i zakresu działalności GO,
- sposobu podziału zadań, zaplanowanych w ramach realizacji operacji, między podmioty wchodzące w skład Grupy Operacyjnej oraz zasady ponoszenia odpowiedzialności przez te podmioty z tytułu realizowanych zadań,
- sposobu podejmowania decyzji wewnątrz GO,
- zasad podziału praw nabytych w trakcie realizacji operacji i do dnia upływu 5 lat od dnia otrzymania płatności końcowej między podmioty wchodzące w skład Grupy Operacyjnej,
- zasad reprezentowania podmiotów wchodzących w skład GO.

Grupa Operacyjna ubiegająca się o przyznanie pomocy (składająca wniosek) jest zobowiązana do posiadania numeru identyfikacyjnego, nadanego w trybie ustawy z dnia 18 grudnia 2003 r. *o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności*. W przypadku gdy Grupa Operacyjna nie posiada zdolności prawnej i działa na podstawie zawartej w formie pisemnej umowy, posługuje się numerem identyfikacyjnym nadanym podmiotowi upoważnionemu do reprezentowania wszystkich podmiotów wchodzących w jej skład.

Jakie projekty mogą być realizowane w ramach działania?

Grupa Operacyjna może realizować projekty (operacje) służące:

- opracowaniu i wdrożeniu nowego lub znacznie udoskonalonego produktu, objętego załącznikiem 1 do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, lub
- opracowaniu i wdrożeniu nowych lub znacznie udoskonalonych technologii lub metod organizacji lub marketingu dotyczących produkcji, przetwarzania lub wprowadzania do obrotu produktów objętych załącznikiem 1 do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, lub
- tworzeniu lub rozwojowi krótkich łańcuchów dostaw lub rynków lokalnych, dotyczących produkcji, przetwarzania lub wprowadzania do obrotu produktów objętych załącznikiem 1 do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.

Dodatkowo realizowany projekt musi prowadzić do osiągnięcia celów szczegółowych Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 dla działania „Współpraca" tj.:

- (1A) „Wspieranie innowacyjności, współpracy i rozwoju bazy wiedzy na obszarach wiejskich",
- (1B) „Wzmacnianie powiązań między rolnictwem, produkcją żywności i leśnictwem, a badaniami i innowacją, w tym do celów ulepszonego zarządzania środowiskiem i lepszych wyników",

oraz jednego z celów:

- (2A) „Poprawa wyników gospodarczych wszystkich gospodarstw oraz ułatwianie restrukturyzacji i modernizacji gospodarstw, szczególnie z myślą o zwiększeniu uczestnictwa w rynku i zorientowania na rynek, a także zróżnicowania produkcji rolnej"
- (3A) „Poprawa konkurencyjności producentów rolnych poprzez lepsze ich zintegrowanie z łańcuchem rolno-spożywczym poprzez systemy jakości, dodawanie wartości do produktów rolnych, promocję na rynkach lokalnych i krótkie cykle dostaw, grupy producentów oraz organizacja międzybranżowe".

Oprócz spełnienia powyższych warunków projekt, o którego dofinansowanie ubiega się Grupa Operacyjna, musi uzyskać opinię o innowacyjności. Przedmiotowa opinia wydawana jest przez jednostkę naukową w rozumieniu ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. *o zasadach finansowania nauki,* która nie wchodzi w skład danej Grupy Operacyjnej oraz posiada kategorię naukową A+, A lub B.

Opinia o innowacyjności powinna w swej treści potwierdzić, że operacja, o której dofinansowanie ubiega się Grupa Operacyjna zakłada zastosowanie rozwiązań innowacyjnych w odniesieniu do produktu objętego załącznikiem nr 1 do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.

Ponadto rezultaty projektów Grup Operacyjnych EPI mają służyć szerokiej grupie odbiorców, a nie tylko pojedynczym podmiotom.

Załącznik 1 do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej

Grupy ubiegające się o wsparcie, mają obowiązek wskazać jakiego konkretnego produktu lub grupy produktów wymienionego w załączniku 1 do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, operacja dotyczy.

Opis produktów oraz numer nomenklatury taryfowej przedstawia poniższa tabela:

Tabela 1.

NUMER NOMENKLATURY BRUKSELSKIEJ	OPIS PRODUKTÓW
Dział 1	Zwierzęta żywe
Dział 2	Mięso i podroby jadalne
Dział 3	Ryby, skorupiaki, mięczaki i inne bezkręgowce wodne
Dział 4	Produkty mleczarskie; jaja ptasie; miód naturalny; jadalne produkty pochodzenia zwierzęcego, gdzie indziej niewymienione ani niewłączone
Dział 5	
05.04	Jelita, pęcherze i żołądki zwierząt (z wyjątkiem rybich), całe lub w kawałkach, świeże, chłodzone, mrożone, solone, w solance, suszone lub wędzone
05.15	Produkty pochodzenia zwierzęcego, gdzie indziej niewymienione ani niewłączone; martwe zwierzęta objęte działami 1 lub 3, nienadające się do spożycia przez ludzi
Dział 6	Żywe drzewa i inne rośliny; bulwy, korzenie i podobne; cięte i ozdobne liście
Dział 7	Warzywa oraz niektóre korzenie i bulwy jadalne
Dział 8	Owoce i orzechy jadalne; skórki owoców cytrusowych lub melonów
Dział 9	Kawa, herbata i przyprawy, z wyjątkiem herba mate (pozycja Nr 09.03)
Dział 10	Zboża
Dział 11	Produkty przemysłu młynarskiego; słód; skrobie; inulina; gluten pszenny
Dział 12	Nasiona i owoce oleiste; ziarna, nasiona i owoce różne; rośliny przemysłowe i lecznicze; słoma i pasza
Dział 13	
ex 13.03	Pektyna
Dział 15	
15.01	Słonina i inny przetworzony tłuszcz wieprzowy; przetworzony tłuszcz drobiowy
15.02	Nieprzetworzone tłuszcze wołowe, owcze i koźle; łój (łącznie z „premier jus") wytwarzany z tych tłuszczy
15.03	Stearyna z tłuszczu, oleju i łoju; olej z tłuszczu, oliwy i łoju, nieemulgowany, niemieszany i niepreparowany

15.04	Tłuszcze i oleje z ryb i ssaków morskich, oczyszczane lub nie
15.07	Tłuszcze roślinne, płynne lub stałe, surowe, rafinowane lub oczyszczane
15.12	Tłuszcze i oleje zwierzęce oraz roślinne, uwodorniane, rafinowane lub nie, ale bez dalszej przeróbki
15.13	Margaryna, sztuczna słonina i inne preparowane tłuszcze jadalne
15.17	Pozostałości po oczyszczaniu substancji tłuszczowych i wosków zwierzęcych lub roślinnych
Dział 16	Przetwory z mięsa, ryb lub skorupiaków, mięczaków i innych bezkręgowców wodnych
Dział 17	
17.01	Cukier trzcinowy lub buraczany i chemicznie czysta sacharoza, w postaci stałej
17.02	Inne rodzaje cukru; syropy cukrowe; miód syntetyczny (zmieszany z naturalnym lub nie); karmel
17.03	Melasa, odbarwiona lub nie
17.05(*)	Cukry, syropy, aromatyzowana melasa lub z dodatkiem barwników (w tym cukier waniliowy lub wanilina), z wyjątkiem soków owocowych z dodatkiem cukru w jakichkolwiek proporcjach
Dział 18	
18.01	Ziarna kakaowe, całe lub łamane, surowe lub palone
18.02	Kakaowe łuski, łupiny, osłonki i inne odpady z kakao
Dział 20	Przetwory z warzyw, owoców, orzechów lub innych części roślin
Dział 22	
22.04	Moszcz winogronowy, fermentujący lub z fermentacją zatrzymaną w inny sposób niż przez dodanie alkoholu
22.05	Wino ze świeżych winogron; moszcz winogronowy z fermentacją zatrzymaną przez dodanie alkoholu
22.07	Inne napoje na bazie fermentacji (np. jabłecznik, wino z gruszek i miód pitny)
ex 22.08(*)	Alkohol etylowy, denaturowany lub nie, o jakiejkolwiek mocy, otrzymywany z produktów rolnych, o których mowa w załączniku I, z wyłączeniem wódek, likierów i innych napojów spirytusowych, złożone preparaty alkoholowe (znane jako „skoncentrowane ekstrakty") do wyrobu napojów
ex.22.09(*)	
ex.22.10(*)	Ocet i jego substytuty
Dział 23	Pozostałości i odpady przemysłu spożywczego; gotowa pasza dla zwierząt
Dział 24	
24.01	Tytoń nieprzetworzony; odpady tytoniowe
Dział 45	

45.01	Korek naturalny surowy; odpady korka; korek kruszony, granulowany lub mielony:
Dział 54	
54.01	Len surowy lub przetworzony ale nieprzędzony; pakuły i odpady lniane (w tym skrawki workowe lub rozwłóknianie)
Dział 57	
57.01	Konopie naturalne (Cannabissativa), surowe lub przetworzone ale nieprzędzone; pakuły i odpady z konopi naturalnych (w tym liny oraz skrawki workowe lub rozwłókniane)

UWAGA: działanie „Współpraca" nie obejmuje ryb, skorupiaków, mięczaków i innych bezkręgowców wodnych oraz przetworów z nich.

Produkty wymienione w załączniku 1 do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej można dodatkowo identyfikować za pomocą bazy Isztar prowadzonej przez Ministerstwo Finansów (isztar.mf.gov.pl), zawierającej szczegółowy wykaz kodów celnych przypisanych konkretnym produktom, w tym produktom załącznika nr 1 do Traktatu. W bazie tej możemy doczytać „uwagi" lub/i „noty". Z tych uszczegółowień możemy się dowiedzieć jakich produktów lub wariantów produktu nie uznaje się jako produkty rolne.

W przypadku kłopotów ze znalezieniem produktu w załączniku 1 o funkcjonowaniu Unii Europejskiej można uzyskać niewiążącą informację taryfową, zadając e-mailowo pytanie do Krajowej Informacji Skarbowej lub do Urzędu Celno-Skarbowego. Czas oczekiwania jest krótki, do kilku dni. Jest to informacja, czy taki produkt jest w bazie i do kiedy ma opinię wiążącą, na podstawie której między innymi jego producent może wprowadzać go do obrotu.

Na potrzeby działania „Współpraca" można też uzyskać wiążącą informację taryfową. Wydaje ją tylko Dyrektor Izby Administracji Skarbowej w Warszawie na podstawie wniosku pisemnego. Czas na wydanie opinii to do 120 dni. Wydana opinia jest bezpłatna i ważna przez trzy lata.

Link do wniosku o wydanie opinii:

http://www.mazowieckie.kas.gov.pl/izba-administracji-skarbowej-w-warszawie/informacje--podatkowe-i-celne/wiazaca-informacja-taryfowa

Infolinia KAS tel. 22 330 03 30.

Na jakie wsparcie finansowe może liczyć Grupa Operacyjna?

Pomoc przyznaje się w formie refundacji części kosztów kwalifikowalnych (koszty kwalifikowalne to koszty, które mogą zostać pokryte ze środków otrzymanych na realizację projektu) oraz ryczałtu dotyczącego kosztów bieżących i wypłaca do wysokości limitu, który wynosi maksymalnie 5 500 000 złotych na jednego beneficjenta, czyli Grupę Operacyjną.

Pomoc przyznaje się w wysokości do:

1) 100% kosztów ogólnych(w limicie nieprzekraczającym 500.000,00 zł), czyli takich jak:
   - uzyskanie opinii o innowacyjności,
   - sprawowanie nadzoru inwestorskiego i autorskiego,
   - kierowanie robotami budowlanymi,

- przygotowanie dokumentacji technicznej operacji (np. kosztorysów, projektów technologicznych lub budowlanych, ocen lub raportów oddziaływania na środowisko, dokumentacji geologicznej lub hydrologicznej, wypisów i wyrysów z katastru nieruchomości).

UWAGA: koszty te nie mogą przekroczyć 20% wartości pozostałych kosztów kwalifikowalnych.

2) 90% kosztów badań, czyli takich jak:
- zakup materiałów i sprzętu laboratoryjnego niebędących środkami trwałymi,
- zakup materiałów oraz podzespołów, a także koszty wytworzenia elementów służących do stworzenia prototypu lub instalacji pilotażowej,
- odpisy amortyzacyjne dokonane za okres realizacji operacji od aparatury naukowo-badawczej lub innych urządzeń służących do wykonywania badań w ramach tej operacji,
- odpłatne korzystanie, w okresie realizacji operacji, z aparatury naukowo-badawczej lub innych urządzeń służących do wykonywania badań w ramach tej operacji,
- ponoszonych z tytułu odpłatnego korzystania, w okresie realizacji operacji, ze specjalistycznych środków transportu wewnętrznego,
- wynagrodzeń pracowników podmiotów wchodzących w skład Grupy Operacyjnej, bezpośrednio wykonującymi badania w ramach operacji, wraz z pochodnymi określonymi w rozporządzeniu dotyczącym działania,
- zakup środków produkcji i usług rolniczych ponoszonych w związku z prowadzeniem badań,
- podróże służbowe osób bezpośrednio wykonujących badania w ramach operacji, do i z miejsca prowadzenia badań.

3) 50% kosztów kwalifikowalnych inwestycji, czyli takich jak:
- budowa, przebudowa lub remont połączony z modernizacją obiektów lub infrastruktury,
- zakup lub instalacja: nowych maszyn lub urządzeń, nowej aparatury naukowo-badawczej lub innych nowych urządzeń służących do wykonywania badań,w przypadku gdy całkowity okres amortyzacji tej aparatury lub tych urządzeń nie przekracza okresu realizacji operacji, wartości niematerialnych i prawnych (w tym koszty zakupu lub instalacji oprogramowania i licencji na oprogramowanie oraz wyników badań naukowych).

Pomoc przyznaje się również na pokrycie kosztów bieżących (które są wypłacane w formie ryczałtu w wysokości nieprzekraczającej 20% sumy kosztów inwestycyjnych i kosztów badań), czyli między innymi takich jak:

- upowszechnienie i promocja operacji oraz jej rezultatów,
- administrowanie stroną internetową projektu,
- wynajem budynków lub pomieszczeń, w tym pomieszczeń biurowych stanowiących miejsce pracy osób administrujących realizacją operacji,
- utrzymanie budynków lub pomieszczeń, w tym pomieszczeń biurowych stanowiących miejsce pracy osób administrujących realizacją operacji, obejmujące koszty: sprzątania, ochrony budynków lub pomieszczeń oraz dostawy energii elektrycznej i cieplnej, gazu i wody, a także odbioru nieczystości płynnych i stałych,
- usługi pocztowe, telekomunikacyjne, kurierskie oraz dostęp do sieci Internet,
- zakup materiałów biurowych i piśmienniczych, usług drukarskich i kopiowania dokumentów,

- ubezpieczenia środków trwałych zakupionych w ramach realizacji operacji za okres w którym realizowana jest operacja,
- prowadzenie rachunku bankowego przeznaczonego do obsługi operacji, w tym prowizji i innych opłat,
- usługi księgowe, kadrowe i doradcze,
- wynagrodzenia osób administrujących realizacją operacji.

O czym trzeba pamiętać aby projekt mógł zostać dofinansowany?

Aby koszty kwalifikowalne zostały zrefundowane Grupie Operacyjnej, w wysokościach wynikających m.in. z powyższych zapisów, należy pamiętać o tym że:

- projekt (operacja) nie może być realizowany w więcej niż w 10 etapach,
- zakończenie realizacji operacji i złożenie wniosku o płatność końcową musi nastąpić w terminie 36 miesięcy od dnia zawarcia umowy, a w przypadku gdy ze względu na zakres lub przedmiot operacji nie jest możliwe osiągnięcie celu operacji w tym terminie, 60 miesięcy od dnia zawarcia umowy - lecz nie później niż do dnia 31 grudnia 2022 r.,
- koszty kwalifikowalne operacji nie mogą być finansowane z udziałem innych środków publicznych, a w przypadku jednostek sektora finansów publicznych, koszty kwalifikowalne nie są finansowane z udziałem środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej lub stanowiących środki pochodzące z innych źródeł zagranicznych niepodlegające zwrotowi,
- koszty kwalifikowalne ponoszone przez Grupę Operacyjną muszą być dokonywane w formie rozliczenia bezgotówkowego,
- Grupa Operacyjna poniesie koszty kwalifikowalne zgodnie z przepisami o zamówieniach publicznych, a gdy te przepisy nie mają zastosowania z zachowaniem konkurencyjnego trybu wyboru wykonawców,
- koszty kwalifikowalne zostały poniesione od dnia, w którym została zawarta umowa (realizacja zestawienia rzeczowo-finansowego operacji w zakresie danego kosztu została rozpoczęta nie wcześniej niż w tym dniu), a w przypadku kosztów ogólnych – od dnia 1 stycznia 2014 r. pod warunkiem, że zostały poniesione przez funkcjonującą Grupę Operacyjną,
- Grupa Operacyjna musi prowadzić stronę internetową, na której będzie zamieszczać informacje o projekcie, w okresie realizacji operacji i przez okres 5 lat od dnia otrzymania płatności końcowej,
- Grupa Operacyjna, wraz z wnioskiem o płatność końcową, musi złożyć dokument zawierający informacje o osiągniętych wynikach, przeprowadzonych analiz, prób lub testów, które potwierdzają możliwość zastosowania rezultatów zrealizowanej operacji w praktyce.

Warunkiem wypłaty środków finansowych z tytułu pomocy jest przede wszystkim zrealizowanie operacji zgodnie z zawartą umową (w tym osiągnięcie zaplanowanych wskaźników) oraz zestawieniem rzeczowo-finansowym operacji, udokumentowanie realizacji zamierzonych działań oraz poniesionych kosztów.

Gdzie i w jaki sposób należy złożyć wniosek?

Wypełniony wniosek o przyznanie pomocy na realizację operacji, wraz z wymaganymi załącznikami (określonymi w rozporządzeniu dotyczącym działania), należy złożyć w Centrali Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, w formie pisemnej oraz w formie dokumentu elektronicznego zapisanego na informatycznym nośniku danych w formacie umożliwiającym edycję treści.

Terminy składania wniosków, w każdym z naborów ogłasza Prezes Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Ogłoszenia ukazują się co najmniej na 30 dni przed terminem naboru wniosków o przyznanie pomocy. Pierwszy nabór pilotażowy odbył się w dniach od 30 czerwca 2017 r. do 31 lipca 2017, wnioski w kolejnym naborze można składać od 16 listopada do 17 grudnia 2018 r.

Za dzień złożenia wniosku uznaje się dzień wpływu tego wniosku do Centrali ARiMR.

Jedna Grupa Operacyjna może złożyć tylko jeden wniosek w ramach jednego naboru działania „Współpraca".

Jak przebiega ocena wniosku?

Pomoc przysługuje według kolejności ustalonej przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa na podstawie danych zawartych we wniosku oraz dokumentach załączonych do wniosku.

Pierwszy etap to ocena formalna, polegająca między innymi na sprawdzeniu czy:

- został dochowany termin złożenia wniosku,
- wypełnione są wszystkie pola obowiązkowe,
- wniosek posiada wszystkie wymagane załączniki,
- dokumenty posiadają wymagane podpisy i pieczątki.

Jeżeli wniosek o przyznanie pomocy został wypełniony nieprawidłowo, Agencja wzywa podmiot ubiegający się o przyznanie pomocy, w formie pisemnej, do usunięcia braków w terminie 14 dni od dnia doręczenia wezwania. Złożony wniosek o przyznanie pomocy nie może być zmieniany przez podmiot ubiegający się o przyznanie pomocy w zakresie zestawienia rzeczowo-finansowego operacji, z wyłączeniem zmian wynikających z wezwań Agencji.

Wnioski zweryfikowane pozytywnie przechodzą do oceny merytorycznej, w ramach której sprawdzane są między innymi elementy takie jak:

- spójność poszczególnych części wniosku,
- rodzaj i zakres wdrażanej innowacji,
- zgodność z celami PROW,
- czy potrzeba realizacji operacji jest uzasadniona wynikami badań naukowych,
- czy w ramach operacji wymagane będzie prowadzenie prac rozwojowych,
- wpływ operacji na środowisko naturalne oraz łagodzenie zmian klimatu,
- czy koszty są racjonalne i uzasadnione celem operacji.

W ocenie merytorycznej biorą udział eksperci zewnętrzni, którzy mogą wspierać pracowników ARiMR. Eksperci wybierani są w ramach naboru otwartego według swoich kompetencji i doświadczenia i podzieleni zostają według specjalizacji opiniującego oraz dziedzin Krajowych Inteligentnych Specjalizacji (KIS). Cały proces oceny prowadzony będzie przez ARiMR zgodnie z zatwierdzonymi procedurami.

Dokumenty aplikacyjne stanowiące podstawę do ubiegania się o przyznanie pomocy na realizację operacji w ramach działania M16 objętego PROW na lata 2014 - 2020:

http://www.arimr.gov.pl/dla-beneficjenta/wszystkie-wnioski/prow-2014-2020/dzialanie-16-wspolpraca.html

Kolejność przysługiwania pomocy

O miejscu na liście rankingowej i kolejności przysługiwania pomocy decyduje suma uzyskanych punktów przyznawanych na podstawie następujących kryteriów wyboru operacji:

Tabela 2.

Lp.	Liczba punktów za kryterium	Opis
1.	W skład grupy operacyjnej wchodzi jednostka naukowa lub uczelnia – 2 punkty.	Kryterium nadaje preferencje tym Grupom Operacyjnym, w których członkiem jest jednostka naukowa bądź uczelnia, które w swojej działalności badawczej zajmują się dziedzinami nauki, które są zbieżne z realizowaną operacją i ich wykorzystanie warunkuje realizację operacji. Obecność takich podmiotów w Grupie Operacyjnej powinna przyczynić się do lepszego przygotowania operacji i zwiększyć szanse na osiągnięcie założonych rezultatów. *Za spełnienie kryterium, operacja uzyska 2 punkty. W przypadku niespełnienia kryterium operacja uzyskuje 0 punktów.*
2.	W skład grupy operacyjnej wchodzą co najmniej 4 podmioty należące do różnych kategorii: rolnicy, posiadacze lasów, jednostki naukowe i uczelnie wyższe, przedsiębiorcy, podmioty świadczące usługi doradcze – 2 punkty.	W przypadku, gdy w Grupie Operacyjnej zaangażowane są co najmniej 4 podmioty, należące do różnych kategorii, operacja uzyskuje 2 punkty. Jeżeli podmioty wchodzące w skład Grupy Operacyjnej należą do mniej niż 4 różnych kategorii, operacja nie uzyskuje punktów za to kryterium. Zakłada się, że bardziej zróżnicowany skład Grupy Operacyjnej w powiązaniu z przedmiotem operacji, uwzględniający udział możliwie wszystkich, niezbędnych partnerów, będących również przyszłymi użytkownikami rezultatów, zarówno z punktu widzenia technicznej wykonalności operacji jak też osiągnięcia celu powołania Grupy – przedmiotu operacji, będzie miał korzystny wpływ na faktyczne osiągnięcie zamierzonych rezultatów.
3.	W skład Grupy Operacyjnej wchodzi więcej niż 10 rolników – 2 punkty (dotyczy wyłącznie projektów tworzenia i rozwoju krótkich łańcuchów dostaw).	Kryterium ma na celu preferencję dla tych Grup Operacyjnych, w których składzie znajdują się rolnicy reprezentujący grupę osób, które przede wszystkim powinni być zainteresowane wdrożeniem rezultatów operacji do praktyki w ramach krótkich łańcuchów dostaw lub/i rynków lokalnych *Za spełnienie kryterium, operacja uzyska 2 punkty. W przypadku niespełnienia kryterium operacja uzyskuje 0 punktów.*
4.	W skład Grupy Operacyjnej wchodzi podmiot, który udokumentował zrealizowanie projektu finansowanego ze środków pochodzących z Unii Europejskiej, którego rezultatem jest wdrożenie nowego lub znacznie udoskonalonego produktu lub nowych	W ramach kryterium ocenia się, czy w skład Grupy Operacyjnej wchodzi podmiot mający już doświadczenie, związane z planowaniem, realizacją i rozliczaniem operacji związanych z innowacjami, które były finansowane ze środków UE. Doświadczenie tego typu podmiotu postrzegane jest jako atut, dzięki któremu prowadzenie realizacji powinno być ułatwione, poprzez umiejętność prowadzenia chociażby dokumentacji związanej z projektem czy też zwracania uwagi na konieczność zachowania dyscypliny przez poszczególne podmioty, które go realizują.

	lub znacznie udoskonalonych technologii lub metod organizacji lub marketingu dotyczących produkcji, przetwarzania lub wprowadzania do obrotu produktu – 2 punkty.	Potwierdzeniem przedmiotowego doświadczenia może być np. kopia sprawozdania końcowego z realizacji operacji wraz z kopią dokumentu zatwierdzającego to sprawozdanie przez instytucję wdrażającą, kopia zaakceptowanego wniosku o płatność końcową lub kopia wniosku o przyznanie pomocy wraz z kopią poświadczenia rozliczenia projektu. *Za spełnienie kryterium, operacja uzyska 2 punkty. W przypadku niespełnienia kryterium operacja uzyskuje 0 punktów.*
5.	Wszyscy przedsiębiorcy, wchodzący w skład Grupy Operacyjnej, działają jako przedsiębiorcy prowadzący mikro-, małe lub średnie przedsiębiorstwo, w rozumieniu załącznika I do rozporządzenia Komisji (UE) nr 651/2014 – 2 punkty.	Kryterium służy promowaniu udziału sektora MŚP, ponieważ przedsiębiorstwa tego sektora rzadko mają możliwości prowadzenia badań i wdrażania innowacji, ze względu na barierę kosztów i konieczność poniesienia dużych nakładów pracy dla uzyskania ostatecznego efektu w postaci innowacji. Dlatego też mają ograniczone możliwości w zakresie prowadzenia prac nad innowacjami, mającymi przyczynić się do zwiększenia konkurencyjności na rynku. *Za spełnienie kryterium, operacja uzyska 2 punkty. W przypadku niespełnienia kryterium operacja uzyskuje 0 punktów.*
6.	Realizacja operacji dotyczy: a) 2 zakresów: – 2 punkty, b) co najmniej 3 zakresów– 3 punkty, c) krótkie łańcuchy dostaw – 1 punkt.	Premiowane są operacje, które dotyczą kompleksowych rozwiązań innowacyjnych, obejmujących kilka zakresów spośród wymienionych poniżej: - nowych lub znacznie udoskonalonych produktów, - nowych lub znacznie udoskonalonych technologii dotyczących produkcji, przetwarzania lub wprowadzania do obrotu produktów, - nowych lub znacznie udoskonalonych metod organizacji dotyczących produkcji, przetwarzania lub wprowadzania do obrotu produktów, - nowych lub znacznie udoskonalonych metod marketingu dotyczących produkcji, przetwarzania lub wprowadzania do obrotu produktów. Powyżej określone zakresy powinny bezpośrednio dotyczyć produktów rolnych objętych załącznikiem nr 1 do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Premiowane są w ten sposób bardziej kompleksowe operacje, których innowacyjny charakter można zakwalifikować do kilku zakresów innowacji. Takie podejście może mieć większy wpływ na innowacyjność sektora rolnego. Premiowane jest również tworzenie krótkich łańcuchów dostaw – 1 punkt. *W przypadku spełnienia kryterium operacja może uzyskać od 1 punktu za krótkie łańcuchy dostaw do 2 lub 3 punktów w zależności od liczby zakresów. W przypadku niespełnienia kryterium operacja uzyskuje 0 punktów.*
7.	Czas realizacji operacji wynosi: a) do 12 miesięcy – 3 punkty, b) powyżej 12 miesięcy do 2 lat – 2 punkty.	Kryterium preferuje operacje o krótszym czasie realizacji, tak aby możliwość uzyskania rezultatów operacji oraz osiągnięcia jej wszystkich celów mogła mieć miejsce w okresie realizacji PROW 2014–2020. Ponadto, kryterium preferuje w ten sposób realizację prostszych operacji. *Operacja, której czas realizacji wynosi ponad 2 lata uzyskuje 0 punktów. Maksymalna możliwa do uzyskania liczba punktów za to kryterium - 3 punkty.*

8.	Wnioskowana kwota pomocy wynosi: a) do 1 mln złotych – 5 punktów, b) od 1 do 2 mln złotych – 4 punkty, c) od 2 do 3 mln złotych – 3 punkty, d) od 3 do 4 mln złotych – 2 punkty.	Kryterium preferuje operacje, w ramach których cele mogą zostać osiągnięte przy użyciu mniejszych nakładów środków publicznych. Punkty przyznawane są zgodnie z przedziałem wartości wnioskowanej pomocy, w jakim znajduje się dana operacja. Operacje, dla których wnioskowana kwota pomocy jest wyższa niż 4 000 000 zł uzyskują 0 punktów. Maksymalna liczba punktów możliwych do uzyskania za kryterium to 5 punktów.
9.	Potrzeba realizacji operacji jest uzasadniona wynikami badań naukowych w rozumieniu ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. *o zasadach finansowania nauki*– 2 punkty.	Kryterium służy nadaniu preferencji operacjom, których potrzeba realizacji poparta jest dostępnymi już wynikami badań naukowych, które jednocześnie zwiększają prawdopodobieństwo osiągnięcia celów operacji. Preferuje się zatem operacje, które, poprzez solidnie przeprowadzony etap przygotowawczy, nie powielają przeprowadzonych już badań w wybranym zakresie operacji. *W związku z tym za spełnienie kryterium można otrzymać 2 punkty lub 0.*
10.	Potencjał rynkowy rezultatu operacji: a) potencjalny obszar oddziaływania rezultatu operacji wykracza poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej – 1 punkt, b) rezultat operacji posiada cechy, które umożliwiają jego adaptację do innych celów, niebędących przedmiotem operacji – 1 punkt.	Kryterium służy ocenie skali oddziaływania rezultatów operacji. Preferencja nadana jest operacjom o większym zasięgu oddziaływania, zarówno geograficznym, jak też w odniesieniu do większej populacji odbiorców rezultatów operacji. Większy zasięg zastosowania rezultatów operacji powinien wpłynąć korzystnie na rozwój sektora rolnego. W ramach kryterium oceniany będzie także potencjał użyteczności rezultatu operacji, w kontekście przewidywanego upowszechnienia na rynku. Należy wziąć pod uwagę, że adaptacja rezultatów do innych celów oznacza, że przedmiot operacji będzie mógł zostać wykorzystany do celów innych niż podstawowy, będący przedmiotem operacji, przy czym te inne cele muszą dotyczyć także sektora rolnego, gdyż tego zakresu dotyczy wsparcie udzielane w ramach działania „Współpraca". *W wyniku oceny spełnienia kryterium operacja może uzyskać 0, 1 lub 2 punkty. Maksymalną liczbę 2 punktów operacja uzyska za spełnienie łącznie kryterium (a) i (b).*
11.	Przedmiot operacji dotyczy: a) innowacji udoskonalającej istniejące na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej rozwiązania lub przenoszącej te rozwiązania do warunków geograficznych, środowiskowych, organizacyjnych lub technologicznych, w których nie była stosowana na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, lub zwiększającej	W ramach tego kryterium preferencji podlega wprowadzenie rozwiązań dotychczas niestosowanych w Polsce. Punkty można jednak uzyskać także za rozwój istniejących już na terenie Polski rozwiązań. Dodatkowo możliwe jest także otrzymanie punktów za realizację operacji, która dotyczy innowacji w zakresie wyłącznie produkcji podstawowej produktów rolnych. *W ramach oceny kryterium można uzyskać 0, 4, 6, 8 lub 10 punktów. Maksymalna liczba punktów możliwa do uzyskania wynosi 10 punktów. Uzyskana liczba punktów za spełnienie kryteriów może się sumować w ramach kryterium (a) i (c) oraz (b) i (c).*

	ich użyteczność na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej – 4 punkty, b) innowacji dotychczas niestosowanej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej – 6 punktów, c) wyłącznie produkcji podstawowej produktów rolnych w rozumieniu art. 2 pkt 5 rozporządzenia Komisji (UE) nr 702/2014 z dnia 25 czerwca 2014 r – 4 punkty.	
12.	W ramach operacji wymagane będą prace rozwojowe w rozumieniu ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. *o zasadach finansowania nauki* – 3 punkty.	Kryterium ma na celu nadanie preferencji operacjom, które dla osiągnięcia rezultatu będą wymagały przeprowadzenia prac rozwojowych, operacja może uzyskać 3 punkty. W odniesieniu do prac rozwojowych ma zastosowanie definicja zawarta w ustawie z dnia 30 kwietnia 2010 r. o zasadach finansowania nauki. *Za spełnienie tego kryterium, operacja może uzyskać 0 albo 3 punkty.*
13.	Rezultaty operacji przyczynią się do: a) ochrony środowiska naturalnego – 2 punkty, b) łagodzenia zmian klimatu – 2 punkty.	Kryterium służy ocenie, czy operacja przyczynia się do realizacji celów przekrojowych PROW 2014–2020, tj. badany jest potencjalny wpływ planowanych operacji na kwestie związane z ochroną środowiska naturalnego oraz na łagodzenie zmian klimatu. Punkty za spełnienie tego kryterium przyznaje się wówczas, gdy planowane do uzyskania rezultaty operacji będą się trwale przyczyniać do ochrony środowiska naturalnego lub łagodzenia zmian klimatu w odniesieniu do rolnictwa, kiedy będą stosowane. *Operacja może uzyskać w ramach oceny 2 punkty za spełnianie poszczególnych punktów w ramach tego kryterium lub 4 punkty, w przypadku, gdy wpisuje się zarówno w ochronę środowiska naturalnego jak i łagodzenie zmian klimatu. W przypadku niespełnienia kryterium operacja uzyskuje 0 punktów.*

Agencja nie przyznaje pomocy, jeżeli operacji przyznano mniej niż 24 punkty. Operacja może uzyskać maksymalnie 43 punkty.

Gdzie szukać wsparcia?

W Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie oraz we wszystkich Wojewódzkich Ośrodkach Doradztwa Rolniczego, w ramach Sieci na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich (SIR), działają brokerzy innowacji, którzy udzielają bezpłatnej pomocy tworzącym się Grupom Operacyjnym EPI, a także ułatwiają wymianę wiedzy fachowej oraz dobrych praktyk w zakresie innowacji w rolnictwie, produkcji żywności i na obszarach wiejskich.

Dane kontaktowe brokerów innowacji działających w ramach Sieci na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich znajdują się na ostatnich stronach niniejszej broszury.

Rozdział 2
Doświadczenia po przeprowadzonym w 2017 roku naborze pilotażowym.

W dniach od 30 czerwca 2017 r. do 31 lipca 2017odbył się pierwszy nabór wniosków do działania „Współpraca" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Na realizację pilotażowego naboru przeznaczono kwotę 20 000 000 EURO (ok. 84 mln zł), w tym 3 042 000EURO (ok. 12,5 mln zł) dla województwa mazowieckiego.

W ramach przeprowadzonego naboru do Centrali Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w Warszawie wpłynęło 90 wniosków. Po weryfikacji formalnej, uzupełnieniach i ocenie eksperckiej 20 wniosków zostało rekomendowanych do dofinansowania, w tym 5 wniosków z województwa mazowieckiego i 15 z pozostałych województw. Zgodnie z przyznaną punktacją oraz możliwościami finansowymi wynikającymi z alokacji środków 17 Grup Operacyjnych zostało zaproszonych do podpisania umów i realizacji operacji.

Skład Grup Operacyjnych rekomendowanych do dofinansowania obejmował szeroki przekrój podmiotów, zapewniając wielopodmiotową współpracę zgodnie z celami Grup EPI, a udział instytutów i uczelni gwarantował profesjonalizm i wysoki poziom prac-naukowo badawczych planowanych do realizacji. Również można było zauważyć bardzo duże zróżnicowanie tematyczne operacji.

Łącznie w 17 Grupach Operacyjnych rekomendowanych do dofinansowania zadeklarowało realizację operacji:

- 64 rolników (w jednej GO - 0 rolników, w trzech GO - po 1 rolniku, w trzech GO - po 3 rolników, w jednej GO – 4 rolników, w siedmiu GO – po 5 rolników, w jednej GO – 6 rolników, w jednej GO – 7 rolników),
- 27 przedsiębiorców,
- w 5 Grupach Operacyjnych członkami konsorcjum są Instytuty Naukowe,
- w 10 GO uczelnie wyższe,
- w 2 GO są jednostki samorządu terytorialnego,
- w 2 GO uczestniczy Wojewódzki Ośrodek Doradztwa Rolniczego,

ponadto: stowarzyszenia, Lokalne Grupy Działania, związki branżowe.

Tabela 3. Wykaz Grup Operacyjnych z którymi podpisano umowy na realizację operacji (stan na dzień wydania publikacji)

Lp.	Dane Lidera Grupy Operacyjnej (województwo)	Tytuł operacji	Krótki opis projektu
1.	Uniwersytet Technologiczno - Przyrodniczy im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich w Bydgoszczy Al. prof. S. Kaliskiego 7 85-796 Bydgoszcz www.pradawneziarno.pl (kujawsko-pomorskie)	Innowacja w uprawie, przetwórstwie i wprowadzaniu na rynek pierwotnych form pszenic okrągłoziarnowej i perskiej o podwyższonej wartości odżywczej	Celem operacji jest opracowanie i wdrożenie innowacji w zakresie technologii uprawy, przetwórstwa i wprowadzania do obrotu innowacyjnych produktów z pierwotnych form pszenic okrągłoziarnowej i perskiej o podwyższonej wartości odżywczej.
2.	EIG FINANCE sp. z o.o.Łódź, ul. Żeligowskiego 43A m.4; 90-644 Łódź (łódzkie)	Opracowanie udoskonalonych produktów o ulepszonej wartości żywieniowej a także niekonwencjonalnego procesu obróbki termicznej materiałów żywnościowych	Prace rozwojowe w skali półprzemysłowej i przemysłowej dla technologii mikrofalowego prażenia surowców (nasiona, orzechy) w warunkach istotnie obniżonego ciśnienia.
3.	„ModernHatch" Sztuder&Wocka sp. z o.o. sp. komandytowa; 49-156 Magnuszowice 53A, www.modernhatchepi.eu (opolskie)	Wzrost konkurencyjności na rynku poprzez wdrożenie innowacyjności produktowej, procesowej, technologicznej i marketingowej związanej z wylęgiem „Piskląt niemodlińskich" w zakładzie wylęgowym w Magnuszowicach	Opracowanie i wdrożenie innowacji w zakresie wylęgu kurczaków brojlerów zmierzającej do poprawy ich jakości, zmniejszenia śmiertelności i zwiększenia ich dobrostanu, co zostanie zrealizowanie w szczególności poprzez realizację wspólnych przedsięwzięć obejmujących badania naukowe, prace rozwojowe oraz inwestycje.
4.	Wojciech Styburski Biuro Doradztwa Rolniczego Styburski&Golinski; Kuklinów 38; 63-740 Kobylin (wielkopolskie)	Współpraca w zakresie poprawy efektywności produkcji bydła opasowego poprzez zastosowanie wysoko-jakościowej paszy objętościowej otrzymywanej w okresie międzyplonu oraz uprawę kukurydzy po zbiorze międzyplonu jako alternatywy dochód i pasza objętościowa w gospodarstwach rolnych	Poprawa efektywności produkcji bydła opasowego poprzez wykorzystanie wysokojakościowej paszy objętościowej otrzymywanej w okresie międzyplonu opartej na mieszance traw i roślin motylkowych oraz uprawę kukurydzy w technologii pasowej wsiewanej w ściernisko po zbiorze międzyplonu.
5	Original Food sp. z o.o. z siedzibą w Nowinach 56, 37-455 Radomyśl nad Sanem (podkarpackie)	Zaimplementowanie i dostosowanie do warunków klimatyczno-glebowych Polski innowacyjnej technologii produkcji owoców z zamkniętym system nawadniania i biofortyfikacji jodem i selenem na przykładzie żurawiny	Operacja ma na celu opracowanie innowacyjnej technologii uprawy żurawiny na skalę towarową przy wykorzystaniu gleb bardzo słabych, V i VI klasy. Dodatkowo planowana jest biofortyfikacja roślin selenem i jodem w celu zwiększenia zawartości tych pierwiastków w owocach. Owoce żurawiny wzbogaconej w jod i selen mogą stanowić alternatywę dla syntetycznych suplementów diety.

6.	Przedsiębiorstwo Wielobranżowe „Lechpol”; ul. Jana Pawła II 36, 89-200 Szubin www.mojasoja.eu (kujawsko-pomorskie)	Soja konwencjonalna w województwach kujawsko-pomorskim i wielkopolskim--innowacyjne rozwiązania w uprawie, ochronie i skarmianiu w gospodarstwach rolnych	Testowanie w warunkach polowych wartości poszczególnych odmian soi i ich przydatności w regionalnych warunkach klimatycznych, co ma umożliwić rolnikowi dokonanie wyboru właściwej, najlepszej dla niego odmiany soi. Stosowanie innego źródła białka paszowego niż aktualnie dostępna, importowana, genetycznie modyfikowana śruta sojowa wpłynie na poprawę jakości produkowanej żywności oraz wyniki finansowe wytwarzających ją gospodarstw.
7.	FERMA DROBIU Trzy Koguty sp. z o. o. Włostowa 109 D, 48-317 Korfantów (opolskie)	Opracowanie i wdrożenie innowacji opartej na zgłoszeniu patentowym dotyczącej udoskonalenia procesu produkcji jaj kurzych	Utworzenie innowacyjnej suszarni na fermie drobiu, pozwalającej udoskonalić proces produkcji jaj kurzych.
8.	Fundacja Rozwoju Lubelszczyzny; ul. Józefa Franczaka „Lalka” 43, 20-325 Lublin www.lubelskieziola.iung.pl (lubelskie)	Innowacyjny model produkcji, przetwórstwa i dystrybucji ziół w Dolinie Zielawy	Opracowanie innowacyjnego modelu produkcji, przetwórstwa i dystrybucji ziół dla kilkuhektarowego, pilotażowego gospodarstwa oraz mikroprzedsiębiorstwa przetwórstwa spożywczego w Dolinie Zielawy.
9.	Gospodarstwo Ogrodnicze Aneta Urszula Sapa www.epi-boguchwala.pl (podkarpackie)	Wzrost konkurencyjności na rynku poprzez wdrożenie innowacyjności procesowej, technologicznej i marketingowej związanej z uprawą róż w gospodarstwie ogrodniczym w Boguchwale.	Projekt polega na wprowadzeniu innowacyjnych technik (wysokociśnieniowy system do zamgławiania) w szklarniowej hodowli róż.
10.	Regionalne Towarzystwo Rolno-Przemysłowe „Dolina Strugu” 36-030 Błażowa, ul. Myśliwska 16 www.spichlerzzdrowia.pl (podkarpackie)	Polska wysokogatunkowa ekologiczna wołowina. – Podkarpacka grupa operacyjna „Spichlerz zdrowia”	Projekt dotyczy organizowania ekologicznego chowu bydła mięsnego na podkarpaciu, kielecczyźnie i lubelszczyźnie. W ramach swojej działalności grupa opracowuje i wdraża innowacyjne praktyki w zakresie organizacji oraz nowych metod marketingu dotyczących produkcji, przetwarzania i wprowadzania do obrotu ekologicznego mięsa wołowego.

Ważnym efektem przeprowadzonego pilotażowego naboru wniosków była możliwość praktycznej analizy wdrażanych aktów prawnych oraz weryfikacja przyjętych procedur. Zgłaszane przez beneficjentów uwagi oraz zidentyfikowane we wnioskach uchybienia były przedmiotem analizy i przesłanką do przygotowanych zmian Rozporządzenia do działania „Współpraca". Przyczyny pozostawienia wniosków bez rozpatrzenia lub odmowy przyznania pomocy są też ważnym wskazaniem dla Grup Operacyjnych, które przygotowują się do kolejnego naboru, na jakie elementy należy zwrócić szczególną uwagę, aby uniknąć negatywnych ocen.

Wnioski, które **otrzymały** wsparcie, charakteryzowały się następującymi zaletami:

- skład Grup Operacyjnych był zróżnicowany,
- budżet zaplanowany w operacji był racjonalny i przemyślany,
- zakładane cele operacji były jasno sformułowane oraz mierzalne,
- podział zadań między partnerami Grupy Operacyjnej był uzasadniony i przejrzysty,
- potrzeba realizacji operacji była uzasadniona wynikami badań naukowych,
- zakładane efekty wdrażanej innowacji prowadzą do poprawy dochodowości gospodarstw rolnych.

Wśród wniosków, które **nie otrzymały** wsparcia w ramach pilotażowego naboru, można wyróżnić następujące błędy**:**

- złożone projekty nie nosiły cech innowacyjności, występowała rozbieżność pomiędzy zawartością opinii o innowacyjności a złożoną dokumentacją aplikacyjną,
- przedmiot operacji nie wpisywał się w załącznik I do Traktatu UE,
- tworzenie sztucznych warunków do otrzymania pomocy oraz niespójność dokumentacji aplikacyjnej ze złożonymi uzupełnieniami,
- brak uzupełnienia wymaganych danych we wniosku o przyznanie pomocy i załączników,
- niedochowanie wyznaczonych terminów uzupełnień,
- niezastosowanie się do zaleceń pisma z uzupełnieniami,
- dokonywanie istotnych zmian we wniosku i jego zestawieniu rzeczowo-finansowym bez wezwań ARiMR,
- złożenie wniosku po terminie,
- brak wymaganych załączników.

W niektórych wnioskach Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa dokonała redukcji planowanych kosztów. Głównymi przyczynami redukcji kosztów ujętych we wnioskach o przyznanie pomocy było:

- przedstawione w operacjach koszty nie były kosztami kwalifikowalnymi,
- zaplanowano koszty badań nieuzasadnione zakresem operacji,
- poziom kosztów ujętych we wnioskach nie był racjonalny, przewyższał poziom cen rynkowych,
- dublowanie kosztów, ujmowanie tego samego kosztu w kilku pozycjach zestawienia rzeczowo-finansowego,
- planowane koszty były niewspółmierne do planowanych celów i rezultatów operacji.

Refleksja na temat przyczyn pozostawienia wniosków bez rozpatrzenia lub odmowy uzyskania pomocy ułatwi GO aplikowanie o środki w ramach kolejnego naboru.

Rozdział 3
Aktualne informacje dotyczące prowadzonego naboru wniosków w IV kwartale 2018 r. w ramach działania „Współpraca".

W dniu 31 sierpnia 2018 roku zostało opublikowane Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 sierpnia 2018 r. *zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej w ramach działania „Współpraca" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020*. Nowelizacja rozporządzenia uwzględniła zmiany wprowadzone w treści Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014—2020, przyjęte uchwałą nr 122 przez Komitet Monitorujący PROW 2014—2020 na posiedzeniu w dniu 22 listopada 2017 r. Ponadto, zmiany wynikają z doświadczeń oraz uwag zgłaszanych przez podmioty ubiegające się o wsparcie oraz uczestniczące w procesie tworzenia Grup Operacyjnych w trakcie pierwszego naboru wniosków.

W dniu 3 października 2018 roku Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji i Rolnictwa ogłosiła termin naboru do działania. Termin składania wniosków o przyznanie pomocy został wyznaczony **od dnia 16 listopada 2018 r. do dnia 17 grudnia 2018 r.**

Najważniejsze zmiany przepisów dotyczą:

- W związku z wprowadzeniem zmiany w PROW 2014—2020, w treści rozporządzenia wprowadzono możliwość udzielania wsparcia na tworzenie lub rozwój krótkich łańcuchów dostaw lub rynków lokalnych.
- Ze względu na trudności związane z jednoznacznym określeniem zakresu innowacji obejmowanego przez pojęcia „praktyki" i „procesy", pojęcia te usunięto z rozporządzenia, przyjmując, że mieszczą się one w pojęciu „technologii".
- Wprowadzono zmianę w kwestii etapowości realizacji operacji i nie uzależniania liczby jej etapów od kwoty wsparcia, ograniczając zapis do sformułowania, że„operacja będzie realizowana w nie więcej niż dziesięciu etapach". Jednocześnie, aby zachować płynność w obsłudze składanych wniosków o płatność, zapisano w tym punkcie warunek, iż wniosek o płatność nie może być składany częściej niż co 4 miesiące.
- Zgodnie ze zmianą PROW 2014—2020, koszty bieżące będą wypłacane w formie ryczałtu, a więc ARiMR nie będzie wymagała szczegółowego rozliczenia się z tych kosztów.
- Ujednolicono brzmienie przepisu dotyczącego możliwości współfinansowania z innych środków publicznych operacji przez jednostki sektora finansów publicznych. Zmiana nie ma charakteru merytorycznego a jedynie redakcyjny.
- Jednym z utrudnień zgłaszanych przez podmioty ubiegające się o wsparcie były koszty związane z uzyskaniem opinii o innowacyjności przedmiotu operacji. W związku z tym, wprowadzono w rozporządzeniu, możliwość rozliczenia takiego kosztu w ramach ogólnych kosztów kwalifikowalnych operacji.
- Na podstawie doświadczeń z pierwszego naboru wniosków zadecydowano o obniżeniu maksymalnej możliwej kwoty wsparcia do poziomu 5 500 000 zł, w tym określono, że maksymalna wysokość refundowanych kwalifikowalnych kosztów ogólnych będzie wynosiła 500 000 zł a maksymalna możliwa kwota wsparcia w odniesieniu do pozostałych kosztów kwalifikowalnych będzie wynosiła 5 000 000 zł.
- Ze względu na fakt, że konieczne jest usprawnienie i przyspieszenie procesu przyznawania pomocy w ramach działania „Współpraca" a także zważywszy, że w ramach pierwszego naboru wniosków praktycznie wszystkie wnioski o przyzna-

nie pomocy zostały złożone bezpośrednio w Centrali ARiMR, wprowadzono możliwości składania wniosków tylko w okresie trwania naboru wniosków, a więc bez oczekiwania na nadejście wniosków o przyznanie pomocy w formie przesyłek nadsyłanych za pomocą operatora wyznaczonego, w terminie 30 dni od upływu daty zakończenia naboru wniosków, co było możliwe dotychczas. Wprowadzono przepis określający, iż datą wpływu wniosku jest dzień jego złożenia w Centrali ARiMR. Usprawnieniu rozpatrywania wniosków o przyznanie pomocy służy także zapis dotyczący obowiązku składania wniosku o przyznanie pomocy w wersji papierowej oraz załączonej do niej edytowalnej wersji elektronicznej.

- Wiele wniosków o przyznanie pomocy, złożonych podczas pierwszego naboru, było niekompletnych, a pomimo dwukrotnego wezwania do uzupełnień ze strony ARiMR wnioski te nadal nie zostały uzupełnione. Ze względu na konieczność zapewnienia terminowego rozpatrzenia wniosków o przyznanie pomocy, rozszerzono katalogu przyczyn pozostawienia niekompletnego wniosku bez rozpatrzenia, szczególnie w przypadku niewypełnienia pól obowiązkowych oraz nie załączenia wymaganych dokumentów (załączników). Ponadto wprowadzono ograniczenia do jednorazowej możliwości poprawienia i uzupełnienia braków we wniosku.
- Dokonano zmiany kryteriów wyboru operacji. Zmiany te mają na celu zwiększenie nacisku na jakość składanych wniosków i wybór najlepszych pod kątem jakościowym operacji.
- Wydłużono termin, w którym ARiMR ma obowiązek wezwać do podpisania umowy po ogłoszeniu wyników naboru z **14 dni** na **60 dni**, co daje czas na przygotowanie się członków Grupy EPI do zawarcia tejże umowy (m.in. w zakresie przygotowania pełnomocnictw do zawarcia umowy, zgrania terminu przyjazdu wszystkich członków Grupy, dopełnienia formalności związanych z uzyskaniem zaliczki w ramach składanego wniosku itp.).
- Wprowadzono możliwość zawarcia umowy o przyznaniu pomocy w oddziale regionalnym ARiMR (do tej pory umowy były zawierane tylko w Centrali ARiMR).
- Doprecyzowano przepis określający wymóg załączania do składanego wniosku dokumentacji dotyczącej ewidencji środków trwałych w sposób określający, że wymóg dotyczy jedynie tych podmiotów, które planują zakup środków trwałych lub wartości niematerialnych i prawnych w ramach planowanej operacji.
- Wprowadzono możliwość wyboru kategorii do jakiej zostanie zakwalifikowany podmiot wchodzący w skład GO, będący rolnikiem a jednocześnie właścicielem lasu, przedsiębiorcą lub podmiotem świadczącym usługi doradcze poprzez złożenie oświadczenia, w którym wskazuje jedną z tych kategorii, w ramach której będzie realizował zadania w projekcie. Wyeliminuje to próby występowania jednego podmiotu w wielu rolach w Grupie Operacyjnej.
- Rozszerzono katalog kosztów kwalifikowalnych badań związanych z budową prototypów lub linii pilotażowych o możliwość zakupu materiałów lub podzespołów oraz wytworzenia niezbędnych elementów. Umożliwi to m.in. rozliczenie w kosztach kwalifikowalnych usług takich jak ślusarstwo, spawalnictwo lub inne usługi przy tworzeniu prototypów maszyn i urządzeń.
- Wprowadzono zmianę przepisu regulującego kwalifikowalność kosztów wynagrodzeń osób zatrudnionych przy prowadzeniu badań. Dopuszcza się kwalifikowalność wynagrodzeń także osób innych niż tylko pracownicy jednostek naukowych oraz uczelni. W myśl przepisów będą mogły być kwalifikowane wynagrodzenia także osób zatrudnionych przez inne podmioty wchodzące w skład Grupy Operacyjnej. Natomiast podstawa naliczenia wysokości kosztów kwalifikowalnych wynagrodzeń pozostaje bez zmian, uzależniając sposób określenia wynagrodzenia stosownie do zadań i przypisanego im stanowiska w ramach prowadzonych badań.

- Ze względu na wydatki, które mogą ponosić rolnicy, wprowadzono do kategorii kosztów kwalifikowalnych, koszt zakupu środków produkcji i usług rolniczych związanych z prowadzeniem badań. Ponadto, do listy kosztów kwalifikowalnych wprowadzono koszty delegacji służbowych związanych z dojazdem do i z miejsc prowadzenia badań.

Rekomendujemy, aby przed złożeniem wniosku o przyznanie pomocy w ramach działania „Współpraca" wnikliwie zapoznać się z analizowanym powyżej Rozporządzeniem, śledzić bieżące informacje publikowane na stronie www.arimr.gov.pl w zakładce „Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020" oraz najczęściej zadawane pytania dotyczące tego działania w zakładce FAQ (również na stronie Agencji).

Wprowadzone zmiany tworzą lepsze warunki do korzystania ze wsparcia finansowego dla Grup Operacyjnych, które będą składały wnioski w 2018 roku. Trwa akcja informacyjno-szkoleniowa w ramach Sieci na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich, mająca inspirować i zachęcać podmioty do aktywnego udziału w tworzeniu Grup Operacyjnych. Szczególną rolę pełnią w tym okresie brokerzy innowacji, którzy wspierają wszelkie inicjatywy zmierzające do opracowania i wdrożenia innowacji do praktyki. Proces ten wspierany jest przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, która po ogłoszeniu naboru przygotowała dla beneficjentów cykl szkoleń z zakresu wypełniania wniosku i aplikowania o środki finansowe. Ostateczna decyzja dotycząca innowacyjnej aktywności należy jednak do rolników, posiadaczy lasów, jednostek naukowych i uczelni, podmiotów doradczych, przedstawicieli biznesu tj. podstawowych podmiotów, które mogą tworzyć Grupy Operacyjne EPI. Presja innowacji i szybko zachodzących zmian, wymusza na nas konieczność poszukiwania nowej drogi do sukcesu, a ta wymaga innowacji zarówno w myśleniu jak i działaniu. Jednym ze sprawdzianów tej aktywności będzie otwartość na współpracę oraz kreatywny udział w realizacji operacji, w ramach działania „Współpraca".

Rozdział 4
Działanie „Współpraca" w państwach Unii Europejskiej.

Celem rozdziału jest ogólna prezentacja działania „Współpraca", realizowanego w Państwach Członkowskich Unii Europejskiej i przedstawienie kluczowych zagadnień różnicujących podejście do realizacji celów tego działania oraz zaawansowania w jego wdrażaniu.

Opis ogólnych ram programowych w bezpośrednim odwołaniu do zapisów Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady UE nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia *w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW)* przedstawiony został w rozdziale 1 niniejszej publikacji.

Cechą szczególnie zwracającą uwagę jest bardzo duże zróżnicowanie przyjętych rozwiązań w zakresie programowania pomiędzy poszczególnymi Państwami Członkowskimi UE. Działanie to programowane jest w 27 Państwach Członkowskich w ramach 97 programów rozwoju obszarów wiejskich. Głównym czynnikiem wpływającym na przyjęte podejście jest struktura administracyjna danego państwa. Państwa o strukturze federalnej (np. regiony autonomiczne w Hiszpanii czy landy w Niemczech, Belgia, Włochy) przyjęły zasadę decentralizacji wdrażania działania „Współpraca". A zatem w przypadku tych państw nie ma jednego narodowego programu rozwoju obszarów, w tym działania „Współpraca". Są natomiast programy regionalne.

Tabela nr 4[1]

Liczba działań „Współpraca" ujętych w ramach regionalnych programów rozwoju obszaru wiejskich - w nawiasie podano liczbę wszystkich programów rozwoju obszarów wiejskich wdrażanych w danych państwach.	
Francja	24 (28)
Włochy	20 (22)
Hiszpania	13 (18)
Niemcy	12 (13)
Zjednoczone Królestwo	4 (4)
Portugalia	3 (3)

To zróżnicowanie w podejściu do programowania stanowi istotną barierę w analizie porównawczej podejść stosowanych w Państwach Członkowskich UE. Z jednej strony mamy jedno działanie obejmujące cały obszar Polski, z drugiej zaś zestaw działań o charakterze regionalnym, obejmującym terytorialnie i ludnościowo obszar mniejszy niż część polskich województw np. wyspy: Sardynia (Francja), Sycylia (Włochy) czy też Azory i Madera (dwa indywidualne działania obejmujące wyspy należące do Portugalii).

Jak widać wszystkie państwa (oprócz Luksemburga) zdecydowały się na uruchomienie działania „Współpraca", co świadczy o jego dużym znaczeniu. Każde państwo/region dokonuje wyboru działań/poddziałań do wdrażania na danym obszarze na podstawie analizy istniejących potrzeb społeczno-ekonomicznych.

1 https://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/rdp_analysis_m16-1.pdf

Wydaje się, że warto w tym kontekście zwrócić uwagę na specyfikę programowania działania „Współpraca" w Polsce:

a) Polskie działanie z założenia obejmuje cały kraj bez wprowadzanie zróżnicowania regionalnego np. w formie poddziałań w ramach działania dostosowanych do potrzeb danego regionu czy sektora produkcji/badań. Przy istniejących takich samych zasadach naboru, jedynym zróżnicowaniem jest wydzielenie odrębnej kwoty dla województwa mazowieckiego i pozostałych 15 województw.
b) Działanie wdrażane jest poprzez ujednolicony na poziomie Polski system instytucjonalny. W państwach o strukturze federalnej te struktury mogą się różnić, w zależności od systemu przyjętego przez Instytucję Zarządzającą na danym terytorium.

Biorąc pod uwagę wielkość środków przeznaczonych przez poszczególne Państwa na działanie „Współpraca" to największą część budżetu Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich przeznaczyły Malta (13,6 %), Hiszpania (4,1%) oraz Holandia, Szwecja i Czechy (3,6 %). Relatywnie najmniejszą część kwot z Programu przeznaczyły Irlandia (0,2%), Rumunia (0,3%) oraz Polska i Chorwacja (0,4%). Dane te jednak ulegają zmianom ze względu na możliwość modyfikacji i przesuwania kwot pomiędzy działaniami. Średnio Państwa UE przeznaczają 1,8 % budżetu PROW na działanie „Współpraca".

W niektórych Państwach/regionach (np. Kastylia/Hiszpania, Auvergne, Bourgogne, Bretagne/Francja, Liguria/Włochy, Wielka Brytania/Irlandia Północna/Szkocja) zdecydowano się połączyć działanie „Współpraca" i stworzyć możliwość korzystania przez Grupy Operacyjne ze środków innych działań PROW.

W większości Państw/regionów wprowadzono dwustopniowy model wdrażania polegający na wspieraniu i tworzeniu Grup Operacyjnych w pierwszej fazie oraz wdrażaniu operacji przez te grupy w drugiej fazie. Z reguły pierwsza faza trwa max. do 1 roku i polega na przeznaczeniu określonej kwoty na wsparcie organizowania i tworzenia się Grupy. W drugiej fazie Grupy Operacyjne składają już konkretne projekty do realizacji. W Polsce przyjęty został wariant jednostopniowy ze względu na rozbudowaną siatkę brokerów innowacji, którzy bezpłatnie służą wsparciem Grupom na każdym etapie tworzenia i aplikowania o ośrodki. Bardzo istotnym rozwiązaniem wprowadzonym w Polsce było przeprowadzenie w 2017 r. naboru pilotażowego w ramach którego wybranych zostało do dofinasowania 17 Grup Operacyjnych. Doświadczenia zdobyte w pilotażu posłużyły do modyfikacji zasad i procesu naboru prowadzonego w 2018 r.

Przy prezentacji aktualnego stanu wdrażania działania „Współpraca" w Państwach Członkowskich UE należy zwrócić uwagę na istotny problem metodologiczny, utrudniający porównanie zaawansowania wdrażania tego działania w poszczególnych Państwach Członkowskich/regionach. Na obecnym etapie część danych nie została jeszcze wprowadzona przez Państwa Członkowskie do systemu raportowania Komisji Europejskiej SFC oraz nie ma jeszcze dostępnych danych z ewaluacji prowadzonej przez firmę IDEA jako konsultanta zewnętrznego. Dlatego dane wykorzystane w tej publikacji są opracowaniami własnymi na podstawie informacji dostępnych na stronie https://ec.europa.eu/eip/agriculture/ oraz wstępnych informacji zaprezentowanych przez ww. konsultanta zewnętrznego (611 Grup Operacyjnych według stanu na czerwiec 2018 r.).

Na podstawie dostępnych danych o 611 projektach w Państwach Członkowskich UE, ich rozkład z podziałem na poszczególne państwa wygląda następująco:

Tabela 5: Liczba Grup Operacyjnych w UE (czerwiec 2018 r.)

Państwo	Liczba projektów realizowanych przez Grupy Operacyjne
Austria	13
Belgia	10
Republika Czeska	9
Niemcy	109
Hiszpania	58
Finlandia	5
Francja	111
Irlandia	13
Włochy	96
Litwa	4
Holandia	48
Portugalia	85
Szwecja	31
Zjednoczone Królestwo	18

Według aktualnych informacji, uzyskanych w oparciu o wstępnie przekazywane dane przez poszczególne państwa w październiku br., w ramach działania „Współpraca" powstało już około 700 Grup Operacyjnych.

Na obecnym etapie nie jest możliwe dokonanie bardziej pogłębionych analiz stanu wdrażania działania „Współpraca" w Państwach Członkowskich UE. Można zaobserwować ogólną dynamikę i różnice pomiędzy poszczególnymi państwami, ale bez możliwości identyfikacji trendów.

Jeśli zaś chodzi o zakres tematyczny działania Grup Operacyjnych, to zgodnie z tym samym źródłem informacji wskazać można następujące główne obszary objęte przez Grupy Operacyjne:

a) Praktyka rolnicza (Farming practice),
b) Produkcja roślinna i ogrodnicza (Plant production and horticulture),
c) Systemy produkcji rolniczej (Agricultural production system),
d) Produkcja zwierzęta i dobrostan zwierząt (Animal husbandry and welfare).

Z punktu widzenie analizy porównawczej istotnym czynnikiem jest fakt, że projekty w bazie danych KE mogą realizować również cele związane z innymi obszarami. Czytelnik zainteresowany bardziej szczegółową analizą ma dostęp do tych danych na stronie https://ec.europa.eu/eip/agriculture/sites/agri-eip/files/field_event_attachments/sgi11_operational_groups_assessment_sirpa_karjalainen.pdf

Wśród wnioskodawców dominują instytuty badawcze (40%) i doradztwo (19%). Przy czym warto wskazać, że w informacji KE użyte jest określenie „advisory", co wskazuje na wszystkie typy doradztwa, w tym doradztwo rolnicze. Z perspektywy Polski stanowi to istotne rozróżnienie. A jednocześnie potwierdza duże zróżnicowanie w podejściu do mechanizmów wdrażania w zależności od specyfiki danego regionu/państwa.

W celu wsparcia całego procesu powstawania Grup Operacyjnych, zalecono utworzenie sieci na rzecz innowacji w rolnictwie oraz powołanie brokerów innowacji, świadczących doradztwo wszystkim podmiotom chcącym uczestniczyć w działaniu „Współpraca". Na podstawie informacji KE można wskazać na trzy stosowane podejścia do kwestii usług doradczych[2]:

a) Brokerów innowacji stosowany w Republice Czeskiej, Landzie Szlezwik Holsztyn w Niemczech, Irlandii, w regionie Molise we Włoszech oraz Zjednoczonym Królestwie w Północnej Irlandii i Walii.
b) Utworzenie specjalnych organizacji lub też delegowanie zadania brokerów do już istniejących organizacji , np. Agencja ds. Innowacji w landzie Brandenburgia, Berlin, Bawarskiego Instytutu ds. Rolnictwa w Bawarii czy też Biura Innowacji Rolniczych w ramach Europejskiego Partnerstwa Innowacyjnego w landzie Szlezwik Holsztyn (wszystkie wskazanie przykłady zlokalizowane są na terenie Niemiec),
c) Utworzenie Sieci Jednostek Wspierających (Network Support Units), działających Krajowych Sieci Obszarów Wiejskich (National Rural Networks) – Cypr, Włochy, Łotwa, Malta, Rumunia, Zjednoczone Królestwo – Szkocja, Walia).

Model polski wydaje się być łączeniem modelu b) i c) czyli sieci brokerów działających przy 16 Wojewódzkich Ośrodkach Doradztwa Rolniczego (WODR) oraz Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie (a zatem przy już istniejących organizacjach) oraz Sieci na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich (SIR) jako jednostką wspierającą, działającą w ramach CDR oraz 16 WODR. Należy tutaj podkreślić, że model polski jest wymieniany jako jeden z wiodących przykładów, gdyż posiada szeroką siatkę brokerów innowacji umiejscowionych w doradztwie rolniczym w całym kraju, którzy wspierani są przez działania brokera centralnego i sieci krajowej SIR.

Ostatnią kwestią na którą trzeba zwrócić uwagę przy bardzo wstępnym przeglądzie doświadczeń z wdrażaniem działania „Współpraca" w Państwach Członkowskich UE jest przyjęta w poszczególnych programach rozwoju obszarów wiejskich definicja innowacyjności. Przede wszystkim należy podkreślić, że na podstawie źródeł KE działanie „Współpraca" ma realizować dwa cele przekrojowe:

a) zwiększanie innowacyjności w działalności rolniczej i leśnictwie,
b) przy czym działanie „Współpraca" ma wspierać projekty najbardziej eksperymentalne.

Natomiast kwestie zdefiniowania pojęcia innowacyjności zostawiono w gestii zespołów programujących działanie „Współpraca" w poszczególnych państwach. Podobne podejście KE stosuje przy innych programach wspierających innowacyjność w ramach Systemów Transferu Wiedzy i Innowacji w Rolnictwie (Agricultural Knowledge and Innvation Systems - AKIS). Przy czym warto podkreślić, że rola AKIS w nowym okresie programowania po roku 2020 będzie jeszcze większa niż w obecnie wdrażanych ramach programowych 2014-2020. Na podstawie informacji KE można wskazać na doświadczenia warte pogłębionej analizy w przyszłości pod kątem programowania podobnych działań w Polsce w nowym okresie programowania:

a) W niemieckim landzie Dolna Saksonia „określa się jako jedno z głównych kryteriów doboru projektów 'potencjał innowacyjny' i definiuje się go jako zakres w jakim proponowane rozwiązania wychodzą poza już znane standardy produktowe i procesowe",
b) Z kolei w niemieckich landach Brandenburgia i Berlin przyjęto, jak to podkreślono w materiale KE, „bardziej ostrożne" podejście poprzez uznanie, że „innowacja może

2 https://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/rdp_analysis_m16-1.pdf

być rozpoznana/uznana jako innowacja postfactum (ex post w tekście KE w języku angielskim)",

c) W większości programów nacisk jest położony na znalezienie nowych rozwiązań, nie definiując, co konkretnie jest rozumiane pod tym pojęciem. Ponadto projekty nie mogą wspierać tylko badań, ale powinny być zorientowane na praktyczne rozwiązanie i wdrożenie innowacyjnego rozwiązania w praktyce.

Już sam bardzo powierzchowny przegląd podejścia do kwestii definiowania innowacyjności wskazuje na bardzo zróżnicowane podejście w regionach/państwach wdrażających działanie „Współpraca". Natomiast z praktyki wymiany doświadczeń i oceny realizowanych projektów można w pewien uogólniony sposób ocenić, iż „innowacyjność" nie jest rozumiana w sensie „tworzenia wysoce zaawansowanych produktów czy rozwiązań technologicznych" a raczej w usprawnianiu i unowocześnianiu procesów produkcji i systemów organizacyjnych.

Podsumowując, wydaje się, że warto wskazać na główne wnioski wynikające z tego bardzo wstępnego przeglądu doświadczeń w innych Państwach Członkowskich UE:

a) Przyjęte rozwiązania w zakresie programowania działania „Współpraca" odzwierciedlają system wdrażania programów UE w danym państwie. Czynnikiem decydującym jest struktura administracyjna – w państwach o strukturze federalnej programy rozwoju obszarów wiejskich obejmują poszczególne jednostki administracyjne w ramach państwa (np. landy w Niemczech, regiony autonomiczne w Hiszpanii). Natomiast w państwach o strukturze unitarnej obowiązują programy krajowe na szczeblu danego państwa, tak jak jest to w Polsce. Stanowi to utrudnienie metodologiczne w porównaniu zasad działania „Współpraca" wynikających z obszaru geograficznego objętego interwencją tego działania.
b) Dodatkową barierą jest dostęp do informacji o aktualnym stanie wdrażania w poszczególnych Państwach Członkowskich UE. Wynika to z faktu, że jest to działanie będące obecnie w fazie wdrażania. Aktualizacja danych następuje z opóźnieniem wynikającym z procedur raportowo-monitorujących.
c) W oparciu o wstępne dane i informacje zaobserwować można bardzo duże zróżnicowanie w stosowanym podejściu krajowym/regionalnym w odniesieniu do zasad wyboru Grup Operacyjnych oraz kwot przeznaczanych na sfinansowanie kosztów operacji.
d) System wdrażania oparty jest na brokerach innowacji, a różnice wynikają z przyjętych rozwiązań instytucjonalnych w danych państwach/regionach.

Na zakończenie należy wspomnieć, że w Brukseli działa Punkt Kontaktowy EIP-AGRI (EIP-AGRI Service Point), który koordynuje wszystkie prace na szczeblu europejskim. W Polsce stały kontakt z EIP-AGRI Service Point utrzymuje w ramach SIR Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie. Współpraca obejmuje wymianę informacji, publikację broszur i wydawnictw oraz współpracę w organizacji wydarzeń. Przedstawiciele Centrum aktywnie uczestniczą w pracach Podgrupy ds. innowacji (Subgroup on Innovation), która spotyka się kilka razy do roku i ustala tematy oraz kierunki realizacji zadań na najbliższy okres. Bardzo ważnym elementem działania w skali międzynarodowej jest praca zespołów tematycznych (tzw. Focus Groups), które złożone są z przedstawicieli różnych państw i pracują nad konkretnymi zagadnieniami. Takich Grup powstało już 33 i w najbliższym roku planowane jest powstanie kolejnych 5. Jednym z ważnych działań Sieci w najbliższym czasie powinno być zapewnienie udziału polskich ekspertów w pracach tych zespołów. EIP - AGRI Service Point organizuje również liczne seminaria, w których mogą brać udział nie tylko przedstawiciele instytucjonalni, ale także rolnicy czy przedsiębiorcy. Uczestnikom pokrywa się koszty przelotu i zakwaterowania. Wszystkie informacje dotyczące współpracy międzynarodowej można znaleźć na stronach https://ec.europa.eu/eip/agriculture/en lub https://sir.cdr.gov.pl/.

Rozdział 5
Sieć na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich (SIR) jako narzędzie wspierające wdrażanie nowatorskich rozwiązań w sektorze rolno-spożywczym i na obszarach wiejskich. Doświadczenia osób zaangażowanych w wykonywanie zadań Sieci.

Unia Europejska dokłada wszelkich starań, aby jak najszybciej stworzyć warunki dla bardziej konkurencyjnej gospodarki z wyższym poziomem zatrudnienia. Dlatego też opracowała Strategię *Europa 2020* koncentrującą się na pięciu celach w dziedzinie zatrudnienia, innowacyjności, edukacji, walki z ubóstwem oraz w zakresie klimatu i energii. Ważnym narzędziem wspierającym realizację tych założeń jest transfer wiedzy i innowacji w rolnictwie, leśnictwie, produkcji żywności i na obszarach wiejskich, który jest jednym z priorytetów Unii Europejskiej realizowanym w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Współczesna gospodarka stawia przed rolnikami nowe wyzwania – wyprodukowana żywność musi mieć wysoką jakość, atrakcyjną cenę i znaleźć odpowiedniego odbiorcę. Konieczne jest więc inwestowanie w nowoczesne technologie. Ze względu na to, że rolnictwo odgrywa znaczącą rolę w walce ze zmianami klimatu oraz w zwiększeniu globalnego bezpieczeństwa żywnościowego, innowacyjne rozwiązania muszą uwzględniać jednocześnie zapotrzebowanie rynku jak i wymogi środowiska naturalnego. Wpływa to także na realizację celu strategii *Europa 2020*, którym jest osiągnięcie wzrostu gospodarczego, który będzie:

- inteligentny – dzięki bardziej efektywnym inwestycjom w edukację, badania naukowe i innowacje;
- zrównoważony – dzięki zdecydowanemu przesunięciu w kierunku gospodarki niskoemisyjnej oraz sprzyjający włączeniu społecznemu, ze szczególnym naciskiem na tworzenie nowych miejsc pracy i ograniczanie ubóstwa.

Jednym z podstawowych czynników zapewniających rozwój rolnictwa jest wiedza. Zidentyfikowane potrzeby rynku w zakresie innowacyjnych rozwiązań oraz istniejący potencjał badawczy stanowią odpowiednią podstawę do prowadzenia przez sektor B+R prac dla znalezienia takich rozwiązań. Jednak nie tylko istotne jest, aby powstało nowe rozwiązanie, ale przede wszystkim aby było one lepsze od dotychczasowych i dlatego należy je wdrożyć a przez to też sprawdzić korzyści dla praktyki. Z drugiej strony należy uwzględnić zapotrzebowanie praktyki oraz sposób pozyskiwania informacji, co powinno warunkować kierunek prac badawczych a także i wdrażanych projektów. To stanowi o konieczności opracowania efektywnego oraz sprawnego transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie, zapewniającego zarówno przekazywanie wyników badań i nowoczesnych rozwiązań od naukowców do rolników, jak również informacji zwrotnej z praktyki do nauki.

W Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 innowacje zostały wskazanie jako jeden z trzech celów przekrojowych, a wzrost innowacyjności i unowocześnienie sektora rolno-spożywczego oraz wzrost poziomu wiedzy producentów rolnych jako jedna z dwunastu najważniejszych potrzeb. W uzasadnieniu wyboru tej potrzeby zaznaczono, że innowacyjność jest ważnym elementem wpływającym na poprawę produktywności, wzrost i konkurencyjność sektora rolnego oraz doskonalenia jakości produktów, a przez to sposobem na poprawę dochodów rolników. Jednocześnie, rozwiązania innowacyjne mogą sprzyjać dostosowaniu działalności rolniczej do potrzeb środowiska.

W związku z powyższym istnieje konieczność zwiększenia nakładów na działalność badawczo-rozwojową, zwiększenia liczby wdrożonych rozwiązań innowacyjnych oraz wzmocnienie transferu wiedzy na temat nowoczesnych i już znanych rozwiązań. Bardzo ważną rolę odgrywa tu większa dostępność informacji o istniejących rozwiązaniach, a także poprawa współpracy pomiędzy sektorem wiedzy, a odbiorcami. Niezbędne jest również podniesienie kompetencji doradców, którzy odgrywają istotną rolę w rozprzestrzenianiu informacji.

SIEĆ NA RZECZ INNOWACJI W ROLNICTWIE I NA OBSZARACH WIEJSKICH

W celu wsparcia wyżej wymienionych działań, w ramach Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich (KSOW), w 2015 roku została powołana Sieć na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich (SIR), która realizuje następujące cele szczegółowe:

- ułatwianie tworzenia oraz funkcjonowania sieci kontaktów pomiędzy rolnikami, podmiotami doradczymi, jednostkami naukowymi, przedsiębiorcami sektora rolno-spożywczego oraz pozostałymi podmiotami wspierającymi wdrażanie innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich;
- ułatwianie wymiany wiedzy fachowej oraz dobrych praktyk w zakresie innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich;
- pomoc w tworzeniu Grup Operacyjnych EPI oraz opracowaniu projektów przez nie realizowanych, promocja rezultatów działań GO.

Struktura SIR oparta jest na publicznym doradztwie rolniczym: Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie pełni rolę koordynatora Sieci, natomiast 16 Wojewódzkich Ośrodków Doradztwa Rolniczego wykonuje zadania SIR w poszczególnych województwach.

Instytucje te zostały wybrane ze względu na wieloletnie bogate doświadczenie w branży rolniczej oraz doświadczenie we współpracy z nauką i praktyką, a także zaufanie jakim polscy rolnicy obdarzają publicznych doradców. Niepodważalnym atutem WODRów jest ich struktura - Ośrodki posiadają Powiatowe Zespoły Doradcze. Pozwala to na bezpośrednie dotarcie do szerokiego grona osób i podmiotów zainteresowanych innowacjami w rolnictwie.

Tak ukształtowana struktura SIR pozwala na wykorzystanie najbardziej pożądanego modelu wdrażania innowacji, czyli wielopodmiotowej współpracy wszystkich zainteresowanych stron z umożliwieniem wymiany wiedzy i doświadczeń pomiędzy nauką, praktyką i doradztwem. Zalety wynikające z udziału publicznego doradztwa w tworzeniu Sieci na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich są wielokrotnie podkreślane na forum europejskim.

Osoby wykonujące zadania na rzecz SIR, zatrudnione w Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie oraz w Wojewódzkich Ośrodkach Doradztwa Rolniczego, dzielą się na koordynatorów SIR i brokerów innowacji, którzy wspierają tworzące się Grupy Operacyjne EPI.

SIR ma charakter otwarty, wobec czego jej partnerem może zostać zarówno osoba fizyczna, jak i podmiot zainteresowany tematyką bądź zaangażowany we wdrażanie innowacji w rolnictwie, produkcji żywności i na obszarach wiejskich. Kluczowymi partnerami są: rolnicy, związki branżowe i organizacje rolników, naukowcy, doradcy rolniczy oraz przedsiębiorcy sektora rolno-spożywczego. Dzięki dotychczasowym działaniom aktywizacyjnym w ramach Sieci zarejestrowanych jest już ponad 760 Partnerów.

Aby promować innowacje oraz wspierać wymianę informacji Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie prowadzi bazy danych dotyczące między innymi:

- przykładów wdrożonych innowacyjnych rozwiązań w rolnictwie, produkcji żywności, leśnictwie i na obszarach wiejskich;
- prowadzonych badań naukowych i prac rozwojowych;
- projektów realizowanych przez Grupy Operacyjne;
- projektów realizowanych przez Partnerów w ramach dwuletnich Planów Operacyjnych KSOW.

W ramach Sieci realizowanych jest wiele projektów, zarówno przez CDR, jak i przez poszczególne Ośrodki Doradztwa Rolniczego, mających na celu: aktywizację osób i instytucji, które mogą zostać zaangażowane w proces podnoszenia poziomu innowacyjności polskiego sektora rolno-spożywczego, przedstawianie zalet wielopodmiotowej współpracy, łączenie praktyków z nauką i doradztwem oraz przekazywanie fachowej wiedzy. Nasze działania przybierają rozmaite formy: od organizacji konferencji, szkoleń, wyjazdów studyjnych czy stoisk i wystaw przez realizację filmów, publikacji i badań z analizą obszarów problemowych po udzielanie indywidualnych konsultacji.

W celu podnoszenia efektywności realizacji zadań Sieci Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie organizuje cykliczne szkolenia i spotkania osób pracujących na rzecz SIR. Podczas tych wydarzeń bardzo duży nacisk położony jest na wymianę doświadczeń, wiedzy oraz dobrych praktyk związanych z funkcjonowaniem SIR i wspieraniem Grup Operacyjnych EPI w poszczególnych województwach oraz na poziomie krajowym.

Szczególnie istotnym elementem działalności SIR jest praca brokerów innowacji na rzecz informowania o działaniu „Współpraca" oraz inicjowania i pomocy w tworzeniu, w tym organizacji Grup Operacyjnych.

Więcej informacji na temat Sieci m.in. jej struktury, realizowanych zadań i projektów, prowadzonych baz danych czy też sposobach rejestracji jako partner SIR, znajduje się na stronie internetowej: http://sir.cdr.gov.pl

Zachęcamy również do śledzenia naszych profili na portalach społecznościowych Facebook https://www.facebook.com/SiecSIR/ i Twitter https://twitter.com/SIR_siec, na których zamieszczamy informacje dotyczące aktualnych trendów i nowinek z produkcji rolno-spożywczej oraz organizowanych przez nas wydarzeń.

Dyskusja na temat kierunków rozwoju Sieci na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich musi wpisać się w kontekst dyskusji o utworzeniu krajowej sieci ds. wspólnej polityki rolnej i realizowanych przez nią celach w perspektywie 2021 - 2027. Biorąc pod uwagę wzrost znaczenia działań w zakresie transferu wiedzy i innowacji w nowym okresie programowania, w projekcie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady COM (2018) 392, jako uzupełnienie celów ogólnych, określony został cel przekrojowy sprzyjający dzieleniu się wiedzą i innowacjami, przez co można rozumieć wzrost znaczenia i nowe zadania dla Sieci na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich.

Innowacyjne Województwo Kujawsko-Pomorskie: doświadczenia brokera innowacji z Kujawsko-Pomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Minikowie.

Zadania Sieci na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich na poziomie regionalnym wykonują Wojewódzkie Ośrodki Doradztwa Rolniczego. Utylitarny i funkcjonalny charakter powołanej w 2015 roku struktury ma umożliwiać wymianę fachowej wiedzy oraz dobrych praktyk w zakresie innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich. Na poziomie krajowym koordynację wykonywania zadań Sieci zapewnia Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie. Skuteczna realizacja założeń Sieci jest możliwa dzięki kadrze doradczej, posiadającej wieloletnie doświadczenie we współpracy z rolnikami, przedsiębiorcami działającymi na obszarach wiejskich oraz z jednostkami naukowo-badawczymi. W każdym z 16 województw w ramach WODR działa koordynator ds. SIR odpowiedzialny za administrowanie zadaniami Sieci oraz broker innowacji odpowiedzialny za bezpośredni kontakt z podmiotami zaangażowanymi w rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich. Broker innowacji oprócz działań informacyjnych i upowszechnieniowych na temat współpracy i partnerstwa w SIR jest odpowiedzialny za doradztwo i pomoc w tworzeniu, funkcjonowaniu, organizacji Grup Operacyjnych na rzecz innowacji oraz wsparcie w prawidłowym opracowaniu projektów przez Grupy Operacyjne.

Do tej pory w Polsce nie było doświadczeń związanych z tworzeniem Grup Operacyjnych na rzecz innowacji, stawia to nowe wyzwania przed doradztwem rolniczym. Od brokerów innowacji działających w ramach WODR odpowiedzialnych za tworzenie Grup wymagana jest specjalistyczna praca doradcza nie tylko z gospodarstwami rolnymi ale również ze środowiskiem naukowym oraz przedsiębiorcami. Polska wieś, aby się rozwijać i pozostać konkurencyjną na europejskim i światowym rynku, potrzebuje innowacyjnych rozwiązań a jest to możliwe jedynie poprzez odpowiedzialną współpracę między wszystkimi podmiotami działającymi na rzecz sektora rolnego.

Tworzenie Grup Operacyjnych to praca z wymagającą branżą, ludźmi działającymi w rolnictwie lecz nierzadko o różnych priorytetach i interesach. Niezwykle istotną częścią naszej pracy jest budowanie zaufania wśród partnerów, które jest możliwe jedynie poprzez organizacje wielu często kilkugodzinnych spotkań gdzie ustalane są zadania partnerów, treści umów konsorcjum, omawiane cele operacji, zakresy badań oraz ustalanie budżetu.

Obecnie możemy zaprezentować pierwsze widoczne efekty wdrażania tych instrumentów, ponieważ Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Minikowie jako jedyny WODR w Polsce współtworzy 4 Grupy Operacyjne w formie konsorcjów. W ramach I pilotażowego naboru wniosków Działania „Współpraca" wspólnie z 28 partnerami złożyliśmy 4 wnioski o przyznanie pomocy na łączną kwotę 8 873.510 zł. W ramach realizowanych operacji rolnicy zakupują nowoczesny sprzęt rolniczy oraz otrzymują refundację kosztów na środki do produkcji i usługi rolnicze, naukowcy realizują badania oraz unowocześniają laboratoria badawcze, przedsiębiorcy wprowadzają produkt na rynek natomiast instytucja doradcza zajmuje się upowszechnianiem i szkoleniami wśród rolników. W ten sposób działające konsorcja zapewniają płynny przepływ nauki do praktyki skutecznie przyczyniając się do wzrostu konkurencyjności polskiego rolnictwa. Działanie „Współpraca" cieszy się ogromnym zainteresowaniem w branży rolniczej o czym świadczy fakt, że zostało złożonych aż 90 wniosków,wśród nich są 4 projekty współtworzone przez Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Minikowie.

Opisane poniżej konsorcja stworzone z udziałem KPODR Minikowo dotyczą innowacji, z których rolnicy będą mogli korzystać w praktyce, poprawić dochodowość gospodarstw a także rozwiązać ważne problemy agronomiczne:

1. Soja w województwach kujawsko-pomorskim i wielkopolskim - innowacyjne rozwiązania w uprawie i skarmianiu dla gospodarstw rolnych

Założeniem operacji jest uczynienie soi jedną ze strategicznych roślin uprawianych w województwie kujawsko-pomorskim i wielkopolskim w efekcie prowadząc do częściowego zmniejszenia importu śruty sojowej GMO.

Głównym celem operacji jest zwiększenie przychodów w gospodarstwach rolnych poprzez zaprezentowanie rolnikowi kompleksowej metodologii uprawy i nawożenia wyselekcjonowanej w toku badań polowych odmiany soi charakteryzującej się najwyższym plonowaniem oraz dostosowanie jej do skarmiania poprzez ekonomiczną ekstruzję.

Jednym z wyników operacji będzie analiza opłacalności i kalkulacja różnicy kosztów między stosowaniem importowanej śruty GMO i soi konwencjonalnej pochodzącej z polskich upraw.

Partnerzy utworzonego konsorcjum:

- Lechpol Szubin Sp. z o.o. – lider operacji,
- Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy,
- Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Minikowie,
- 5 gospodarstw rolnych z województw kujawsko-pomorskiego i wielkopolskiego.

2. Poprawa jakości owoców poprzez zastosowanie innowacyjnych osłon stałych

Działanie Grupy Operacyjnej ma na celu zastosowanie innowacyjnych osłon na terenie sadów z województw kujawsko-pomorskiego i wielkopolskiego, które umożliwiłyby ograniczenie wpływu niekorzystnych warunków meteorologicznych na jakość czereśni, ochronę owoców przed ptakami oraz będącym coraz większym zagrożeniem Muszkami plamoskrzydłymi (Drosophilasuzukii). Efektem prowadzonych testów byłoby zaprezentowanie sadownikom nowoczesnych metod zwalczania szkodników oraz zabezpieczaniem sadu przed intensywnymi opadami czy gradobiciem prowadząc do podniesienia jakości otrzymywanych owoców.

Partnerzy utworzonego konsorcjum:

- Instytut Ogrodnictwa Skierniewice – lider operacji,
- Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Minikowie,
- 5 gospodarstw sadowniczych z województw kujawsko-pomorskiego i wielkopolskiego.

3. Innowacyjny system monitoringu i prognozowania suszy oraz operacyjnego planowania nawodnień w gospodarstwach rolnych na Kujawach

Działanie Grupy Operacyjnej ma na celu opracowanie i testowanie systemu monitoringu warunków wodnych oraz systemu sterowania nawadnianiem w gospodarstwach rolnych województwa kujawsko-pomorskiego. Realizacja operacji przez Grupę Operacyjną umożliwi rolnikom porównanie i zweryfikowanie wydajności stosowanych systemów nawodnieniowych, zapoznanie się z metodyką racjonalnej gospodarki wodnej na terenach rolniczych oraz jak przeciwdziałać skutkom suszy.

Partnerzy utworzonego konsorcjum:

- Instytut Technologiczno-Przyrodniczy w Falentach Oddział w Bydgoszczy – lider operacji,
- Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy,

- Przedsiębiorstwo Geofabryka Sp. z o.o. Toruń,
- Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Minikowie,
- 4 gospodarstwa stosujące nawadnianie z województwa kujawsko-pomorskiego.

4. Innowacje w uprawie, przetwórstwie i wprowadzaniu na rynek pierwotnych form pszenic okrągło ziarnowej i perskiej o podwyższonej wartości odżywczej.

Opracowanie nowej technologii uprawy, przetwórstwa i dystrybucji pierwotnych form pszenic charakteryzujących się podwyższoną wartością odżywczą,

Przeprowadzone zostaną w warunkach ekologicznych i konwencjonalnych badania polowe oraz testy pierwotnych form pszenic, weryfikacja zastosowanych technologii uprawy, opracowanie technologii obróbki badanej pszenicy oraz przeprowadzenie i porównanie badań nad zawartością aminokwasów, glutenu i białka w pszenicy uprawianej ekologicznie i konwencjonalnie. Efektem końcowym będzie uzyskanie produktu piekarniczego i cukierniczego o określonych wartościach odżywczych.

Partnerzy utworzonego konsorcjum:

- Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy – lider operacji,
- Wytwórnia Makaronu BIO Aleksandra Babalska,
- Spółdzielnia Produkcji Spożywczej „TOSTA",
- Kujawsko-Pomorski Urząd Marszałkowski,
- Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Minikowie,
- 5 gospodarstw ekologicznych z województw kujawsko-pomorskiego i pomorskiego.

Aktualnie trwają prace przygotowujące do II naboru Działania „Współpraca". KPODR Minikowo organizuje Grupy do nowych inicjatyw dotyczących m.in. regionalnej wieprzowiny opartej na tuczu tradycyjnym, nowej odmiany rzodkwi oleistej, wykorzystaniem biopolimerów w otoczkowaniu nasion soi, innowacyjnym modelu krótkich łańcuchów dostaw, wprowadzeniem programu bezpieczna ferma, innowacyjnym czarnym chlebie, a także odpornej na zarazę nowej odmiany ziemniaka. Współpracujemy w tym zakresie z Instytutem Hodowli i Aklimatyzacji Roślin w Bydgoszczy, Uniwersytetem Technologiczno-Przyrodniczym w Bydgoszczy, Hodowlą Ziemniaka Zamarte, Instytutem Biopolimerów i Włókien Naturalnych w Łodzi, Instytutem Ogrodnictwa w Skierniewicach oraz Instytutem Technologiczno-Przyrodniczym w Falentach.

Zachęcamy rolników, przedsiębiorców i naukowców zainteresowanych udziałem w programie, posiadających własne pomysły do wdrożenia lub potrzebujących doradztwa w zakresie innowacji do kontaktu z przedstawicielami Sieci na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich. W województwie utrwalił się slogan „Działanie Współpraca – To się opłaca!".

Doświadczenia brokera innowacji z Dolnego Śląska.

Rolnictwo podobnie jak inne gałęzie gospodarki oczekuje nowych bardziej wydajnych i proekologicznych rozwiązań. Dlatego niezwykle istotną kwestią jest aktywizowanie mieszkańców obszarów wiejskich do tworzenia partnerstw, zachęcanie do poszukiwania nowych rozwiązań, dostosowywania wypróbowanych podejść do nowych okoliczności, tworzenia nowych produktów czy usług. Podejmowanie partnerskich projektów, poprzez tworzone Grupy Operacyjne, umożliwia kreowanie nowych możliwości, co ma bezpośredni wpływ na zwiększenie dochodów w rolnictwie i podniesienie poziomu życia na obszarach wiejskich.

Broker innowacji - inaczej pośrednik, opiekun, który identyfikuje partnerów mogących działać na rzecz innowacji w obszarze rolnictwa i obszarów wiejskich, wspiera tworzenie Grup Operacyjnych, pomaga w przygotowaniu dokumentów niezbędnych przy ubieganiu się o wsparcie finansowe w innowacyjnych projektach.

Analizując doświadczenia, dotyczące pracy na stanowisku brokera, uważam, że jedną z najważniejszych rzeczy było zrozumienie i zidentyfikowanie obszarów innowacji możliwych do wsparcia w ramach działania. Kolejnym istotnym elementem było włączenie się w prace Sieci na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich, która umożliwiła wymianę informacji oraz doskonalenie „warsztatu" pracy brokera. Oprócz tego konieczne było pogłębienie wiedza dotyczącej innowacji w funkcjonowaniu rolnictwa i jego otoczeniu. Broker musi być przygotowany merytorycznie do rozmów z potencjalnymi członkami Grup Operacyjnych, ponieważ jednym z jego zadań jest przekonanie zainteresowanych do współpracy różnych podmiotów w celu realizacji zadań wynikających z potrzeb, które zostały zgłoszone przez rolników, jednostki naukowe czy przedsiębiorców. W czasie spotkań z potencjalnymi członkami Grup Operacyjnych brokera innowacji musi cechować bezstronność i umiejętność łączenia i budowania zespołu. Na spotkaniach nie należy negować zgłaszanych pomysłów. Jeśli nie jest możliwe otrzymanie wsparcia z działania „Współpraca", trzeba wyjaśnić dlaczego i wskazać inne możliwości realizacji np. poszukując środków w programach Narodowego Centrum Badań i Rozwoju, w Regionalnych Programach Operacyjnych poszczególnych województw czy programie Horyzont 2020. W identyfikacji programów pomaga zespół SIR, który jest istotnym wsparciem. Ważny dla wymiany informacji oraz współpracy w ramach SIR jest fakt, że dolnośląski zespół od początku pracuje w stałym składzie co zapewnia wysoki poziom zaufania i przyjazną atmosferę pracy.

Brokerzy korzystają z każdej dostępnej możliwości podwyższania wiedzy, poprzez udział w seminariach, szkoleniach, poznając praktyczne innowacyjne rozwiązania dotyczące technologii chowu zwierząt i uprawy roślin, a także innowacje w takich obszarach jak gospodarstwa agroturystyczne czy krótkie łańcuchy dostaw itp. Korzystając z kontaktów Ośrodka i okazji udziału w licznych spotkaniach z rolnikami, brokerzy promują działania PROW przekazując w sposób rzetelny wiedzę dot. działania ,,Współpraca" i tworzenia Grup Operacyjnych. Ważnym zadaniem brokera jest też współpraca z jednostkami naukowymi, które poszukują możliwości wdrażania do praktyki swoich badań. Realizacja wspólnych operacji to również okazja dla przedstawicieli świata nauki na kontynuowanie i dofinansowanie badań.

Bardzo ważna w budowaniu Grup Operacyjnych jest pomoc wszystkich doradców zatrudnionych w Dolnośląskim Ośrodku Doradztwa Rolniczego. Korzystając z ich wiedzy oraz istniejących relacji łatwiej jest identyfikować potrzeby, obszary innowacji oraz potencjalnych członków Grup Operacyjnych. Współpraca ta pomaga w organizowaniu spotkań, a także w budowaniu niezbędnego zaufania. Utrzymywanie stałego kontaktu z osobami zainteresowanymi potencjalnym uczestnictwem w Grupach Operacyjnych wyzwala i wzmacnia ich aktywność w poszukiwaniu innowacyjnych tematów do realizacji.

W wyniku tych działań, daleko zaawansowane są prace z dwoma Grupami Operacyjnymi, które przygotowują się do złożenia wniosków w 2018 r. oraz z kolejnymi dwoma, które mają już temat do realizacji ale na razie są w fazie organizacji. Oceniając działania z perspektywy prawie 2 lat można powiedzieć, że przyczyniły się one do wzrostu świadomości rolników w zakresie nowego podejścia do zmian. Utrwaliły potrzebę poszukiwania nowych rozwiązań w gospodarstwach przez adaptację istniejących bądź przez współpracę z przedstawicielami nauki w celu opracowania i wdrożenia nowych projektów.

Jednak wdrażanie innowacji jest bardzo skomplikowanym procesem i Grupy Operacyjne mierzą się z szeregiem trudności, do których można zaliczyć między innymi odpowiedzialność solidarną oraz podpisanie weksla przez każdego członka GO czy złożoną procedurę uzyskania zaliczki na realizację zadań inwestycyjnych.

PODSUMOWANIE

Uruchomienie działania „Współpraca" spowodowało duże zainteresowanie tematyką innowacji ze strony rolników, świata nauki, przedsiębiorców oraz podmiotów doradczych. Przed pierwszym, pilotażowym naborem zidentyfikowano współpracę około 200 inicjatyw na rzecz tworzenia Grup Operacyjnych EPI, z których 90 złożyło w 2017 roku wnioski o udzielenie wsparcia finansowego w ramach działania „Współpraca", 17 Grup Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa zaprosiła do podpisania umowy, 10 Grup już rozpoczęło realizację swoich operacji. Przebieg prac w zakresie opracowania i wdrażania innowacyjnych rozwiązań do praktyki realizowanych przez Grupy EPI można śledzić na ich stronach internetowych. Doświadczenia w zakresie wdrażania innowacji oraz funkcjonowania Grup Operacyjnych na poziomie Unii Europejskiej znajdziemy na stronach EIP-AGRI https://ec.europa.eu/eip/agriculture/en/my-eip-agri/operational-groups

Kolejny nabór do działania „Współpraca" odbędzie się w okresie 16 listopada – 17 grudnia 2018 roku i obecnie trwają intensywne prace w ramach Sieci na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich związane z przekazywaniem informacji wszystkim zainteresowanym podmiotom oraz wsparciem tworzenia Grup Operacyjnych EPI. Jak wykazał doświadczenia z pilotażu, możliwość skorzystania ze wsparcia finansowego przewidzianego w najbliższym naborze będą miały wyłącznie te Grupy, które najpełniej wpiszą swoje operacje w cele działania oraz poprawnie przygotują wnioski. Bezcenna jest tu pomoc i wsparcie brokerów innowacji, którzy dysponują niezbędnymi kompetencjami oraz wiedzą w tym zakresie.

Należy pamiętać, że działanie to wprowadza nas w świat reformowanej Wspólnej Polityki Rolnej, która w swoich założeniach w okresie 2021-2027 będzie odchodziła od prostych wniosków modernizacyjnych na rzecz współpracy wielopodmiotowej i relacji sieciowych. Przedstawiony materiał prezentuje tylko jedną z koncepcji na wdrażanie innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich, nie jest panaceum na wszystkie problemy rolnictwa, ale jest wyzwaniem chwili i mamy nadzieję, że stanowi zasób informacji, który przydatny będzie dla wszystkich podmiotów i osób zainteresowanych i zaangażowanych w bieżącą, jak i przyszłą realizację strategii w zakresie współpracy i innowacji.

Dane kontaktowe brokerów innowacji

Dane kontaktowe Oddziałów Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie oraz Wojewódzkich Ośrodków Doradztwa Rolniczego	Imię i nazwisko	Stanowisko	Nr telefonu	E-mail
Brokerzy działający na terenie całego kraju				
Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Warszawie 00-930 Warszawa, ul. Wspólna 30 tel.: 22 623 28 49 e-mail: warszawa@cdr.gov.pl	**Ireneusz Drozdowski**	**Broker innowacji**	22 729 66 34 w. 140 573 313 240	i.drozdowski@cdr.gov.pl
	Aleksander Bomberski	**Broker innowacji**	693 021 602	a.bomberski@cdr.gov.pl
Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie 31-063 Kraków, ul. Meiselsa 1 tel. 12 424 05 00 fax 12 424 05 05	**Waldemar Gorajczyk**	**Broker innowacji**	12 424 05 02	w.gorajczyk@cdr.gov.pl
	Konrad Stępnik	**Broker innowacji**	12 424 05 36	k.stepnik@cdr.gov.pl
Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Poznaniu 61-659 Poznań, ul. Winogrady 63 tel. 61 823 20 81 fax 61 820 19 71	**Przemysław Lecyk**	**Broker innowacji**	61 823 20 81 w. 124	p.lecyk@cdr.gov.pl
Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Radomiu 26-600 Radom, ul. Chorzowska 16/18 tel. 48 365 69 00 faks 48 365 49 70 radom@cdr.gov.pl	**Janusz Lesisz**	**Broker innowacji**	48 365 69 38 w. 308	t.lesisz@cdr.gov.pl

Brokerzy działający na terenie danego województwa				
Dolnośląski Ośrodek Doradztwa Rolniczego we Wrocławiu 53-033 Wrocław, ul. Zwycięska 8 tel 71 339 81 85, fax 71 339 79 12 sekretariat@dodr.pl	**Zbigniew Dąbrowski**	**Broker innowacji**	607 306 797	zbigniew.dabrowski@dodr.pl
Kujawsko - Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Minikowie 89-122 Minikowo 1 tel 52 36 72 14, fax 52 386 72 27 sekretariat@kpodr.pl	**Milena Tatera**	**Koordynator SIR**	506 392 856	milena.tatera@kpodr.pl
Lubelski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Końskowoli 24-130 Końskowola, ul. Pożowska 8 tel. 81 889 06 00, fax 81 881 66 63 wodr@wodr.konskowola.pl	**Marek Siuciak**	**Broker innowacji**	607 725 819	msiuciak@vp.pl
Lubuski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Kalsku 66-100 Sulechów, Kalsk 91 tel. 68 385 20 91, fax 68 385 28 68 sekretariat@lodr.pl	**Ewelina Mularczyk - Sienkowska**	**Koordynator SIR**	513 980 602	e.mularczyk-sienkowska@lodr.pl
	Agata Zajda - Sipa	**Koordynator SIR**	516 177 401	a.zajda-sipa@lodr.pl
Łódzki Ośrodek Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Bratoszewicach 95-011 Bratoszewice, ul. Nowości 32 tel. 42 719 89 28, fax (42) 719 66 99 centrala@lodr-bratoszewice.pl	**Anna Walas**	**Broker innowacji**	785 360 548	a.walas@lodr-bratoszewice.pl

Małopolski Ośrodek Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Karniowicach 32-082 Karniowice, ul. Osiedlowa 9 tel. 12 285 21 13 / 14, fax 12 285 11 07 sekretariat@modr.pl	**Andrzej Pisarz**	**Broker innowacji**	12 285 21 13 wew. 275	apisarz@modr.pl
Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Warszawie 02- 456 Warszawa, ul. Czereśniowa 98 tel. 22 571 61 00, fax 22 571 61 01 sekretariat@modr.mazowsze.pl	**Celina Szarek**	**Broker innowacji**	22 571 61 24	celina.szarek@modr.mazowsze.pl
	Agnieszka Rembiszewska	**Broker innowacji**	519 556 584	agnieszka.rembiszewska@modr.mazowsze.pl
Opolski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Łosiowie 49-330 Łosiów, ul. Główna 1 tel. 77 4443 71 11, fax 77 443 71 10 oodr@oodr.pl	**Magdalena Cisek**	**Broker innowacji**	77 443 71 42	magdalena.cisek@oodr.pl
Podkarpacki Ośrodek Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Boguchwale 36-040 Boguchwała, ul. Suszyckich 9 tel. 17 870 15 07, fax 17 870 15 02 boguchwala@podrb.pl	**Marek Silarski**	**Broker innowacji**	502 628 409	marek.silarski@podrb.pl
Podlaski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Szepietowie 18-210 Szepietowo, Szepietowo-Wawrzyńce 64 tel. 86 275 89 10, fax 86 275 89 20 sekretariat@odr-szepietowo.pl	**Katarzyna Koc - Karwowska**	**Broker innowacji**	86 265 89 41	kkoc@odr-szepietowo.pl

Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Lubaniu 83-422 Nowy Barkoczyn Lubań, ul. Tadeusza Maderewskiego 3 tel. 58 326 39 00, fax 58 309 09 45 sekretariat@podr.pl	**Przemysław Górski**	**Broker innowacji**	501 836 855	p.gorski@podr.pl
Śląski Ośrodek Doradztwa Rolniczeo w Częstochowie 42-200 Częstochowa, ul. Wyszyńskiego 70/126 tel. 34 377 01 01, fax 34 362 04 89 sodr@odr.net.pl	**Jacek Lupa**	**Broker innowacji**	571 291 243	j.lupa@odr.net.pl
Świętokrzyski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Modliszewicach 26-200 Modliszewice, ul. Piotrowska 30 tel. 41 372 22 84 do 86, fax 41 372 34 86 modliszewice@sodr.pl	**Magdalena Olszewska**	**Broker innowacji**	41 372 22 84	magdalena.olszewska@sodr.pl
Warmińsko - Mazurski Ośrodek Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Olsztynie 10-356 Olsztyn, ul. Jagiellońska 91 tel. 89 526 44 39, fax 89 535 76 84 sekretariat@w-modr.pl	**Arkadiusz Tabaka**	**Koordynator SIR**	89 535 76 84 wew. 51	a.tabaka@w-modr.pl
Wielkopolski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Poznaniu 60-163 Poznań, ul. Sieradzka 29 tel. 61 863 04 11, fax 61 868 56 60 wodr@wodr.poznan.pl	**Justyna Głowacka**	**Broker innowacji**	61 863 04 21	justyna.glowacka@wodr.poznan.pl
Zachodniopomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Barzkowicach 73-134 Barzkowice 2 tel. 91 4794915, fax 5613791 barzkowice@home.pl	**Marian Marynowski**	**Broker innowacji**	511 690 784	marynowski.barzkowice@home.pl

SPIS TREŚCI

Rozdział 1: Ogólne informacje o działaniu „Współpraca" w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 5

Rozdział 2: Doświadczenia po przeprowadzonym w 2017 roku naborze pilotażowym 18

Rozdział 3: Aktualne informacje dotyczące prowadzonego naboru wniosków w IV kwartale 2018 r. w ramach działania „Współpraca" 22

Rozdział 4: Działanie „Współpraca" w państwach Unii Europejskiej 25

Rozdział 5: Sieć na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich (SIR) jako narzędzie wspierające wdrażanie nowatorskich rozwiązań w sektorze rolno-spożywczym i na obszarach wiejskich. Doświadczenia osób zaangażowanych w wykonywanie zadań Sieci 30

Podsumowanie 37

NOTATKI

NOTATKI